

Al Liamm

TiR na nÔg

Mae - Mezheven 2016

Tarzh : lacroixweb.wordpress.com

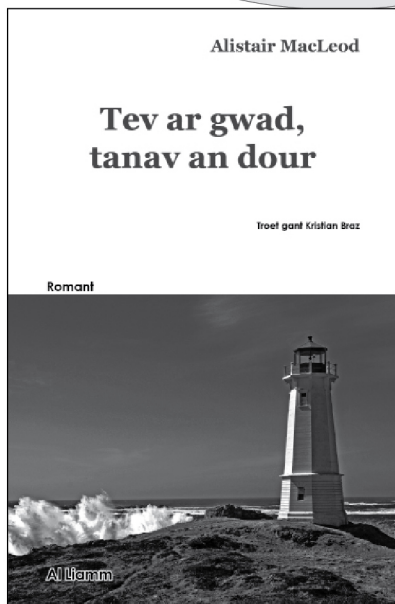
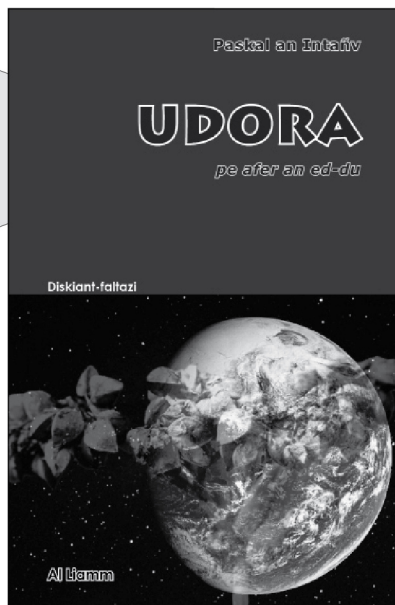
www.alliamm.bzh

416

Nevez embannet gant Al Liamm

Udora
pe afer an ed-du
Diskiant faltazi gant
Paskal an INTAÑV

144 fajenn, 12€

**Tev ar gwad,
tanav an dour**

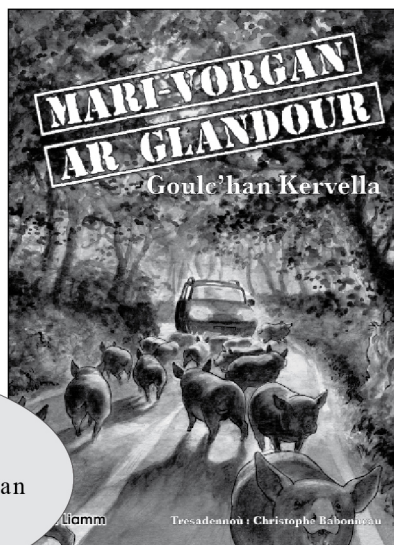
Romant gant Alistair MACLEOD

Bzhg gant Kristian BRAZ

296 pajenn, 14€

**Mari-vorgan
ar glandour**
Romant gant Goulc'han
KERVELLA

110 pajenn, 12€

Kuzul ar Brezhoneg

14 straed Louzaouenn-an-hañv /rue du Muguet 22300 Lannuon

TAOLENN

Al Liamm 416 , Mae - Mezheven 2016

BARZHONEGOÙ

An Itron wenn , gant Herve SEUBIL gKERNAUDOUR.....	3
Haiku evit ar Redadeg , gant Erna CARPENTIER	5
Troc'h blevad kentañ , gant Garmenig IHUELLOU	6
Zetnarak , gant Tepod MAB KERLEVEZ	8

DANEVELLOÙ

Tri Breizhad oc'h adkavout Breizh ! , gant Goulc'han KERVELLA.	14
Daou zevezh en dezerzh , gant David ar GALL.....	21
Kan ar wezenn , gant Gael BRIAND.....	26
E dorn Doue emaomp , gant Paskal an INTAÑV.....	30

SKRIVAGNERIEN

Mich Beyer, Ar c'hoant da zeskrivañ , gant Al Liamm & Brezhoweb ..	41
---	----

TAOL-LAÑS

Pluennoù liseidi Diwan , gant Al Liamm.....	48
An dezertour , gant Goulven KERSANTE	49
An evn tan , gant Divi ALLIOT & Aziliz BOISTUAUD.....	52
Mallozh Doue , gant Lowan QUERE & Gwendal LE ROUZIC.....	61
Ar marv , gant Brieuc BOURREAU	63
McDo Plistin , gant Francis DURAND	65

STUDIADENN

Ar Brezel Bras en ur vro vihan , gant Johan HELLINX.....	67
---	----

LIZHER

Komzit 'ta sonerien ! , gant Konogan an HABASK & Youenn CHAPALAN.....	79
---	----

TROIDIGEZH

An den kozh e penn ar pont , gant Ernest HEMINGWAY (bzhg gant Iwan COUÉE).....	82
--	----

HEKLEV SEVENADUREL

A-dreuz lenn	86
Petra nevez ?	91
Notennoù	100

www.alliamm.bzh

Embannet gant skoazell

centre national du
Livre

Al Liamm

Tîr na nOg

Rener

Tudual HUON

7, Bel Air 29460 DIRINONN

Teñzorer

Herve HUON

Sekretour

Herve LATIMIER

27, bali Laenneg - 35000 ROAZHON

Kuzul-ren

Tudual Huon, Herve Huon,
Annaig Kervella, Herve Latimier,
Erwan Hupel, Malo Bouessel du Bourg,
Stefan Carpentier, Riwal Huon

Burev

Jerom OLIVRY

14 Straed Louzaouenn-an-hañv
22300 LANNUON

sekretourva@alliamm.bzh

**Kasit ho skridoù da
skridou@alliamm.bzh**

AL LIAMM Tir na nOg n° 416

Revue littéraire bimensuelle éditée par AL LIAMM, Date de parution : Juin 2016, Dépôt légal : 2ème trimestre 2016
Directeur de publication : Tudual HUON, 7 rue Bel Air 29460 Dirinon, Secrétaire : Herve LATIMIER, 27 bd. Laennec
35000 Rennes, Administration et abonnement : 14 rue du Muguet 22300 Lannion, sekretourva@alliamm.bzh,
Imprimeur : Ouestélio 505 rue Julien de la Gravière Port de commerce CS 92901 - 29229 Brest CEDEX 2
Abonnement : normal 35€, étudiants/chômeurs 19€, étranger 40€, numérique 15€, prix au numéro 7€
C.P.P.A.P. 0421 G 88189

An Itron wenn

Herve SEUBIL gKERNAUDOUR

Da Nolwenn Louarn

E Mezheven, nozvezhiennoù,
'weler o kouezhañ a-wezhioù,
douget a-flav gant an avel
war gKvabin, ur strobinnell...

Un Itron wenn war al lenn lor
o riklañ didrouz ha didorr ;
beg he zroad' flourañ an dour mik
hep sourr na sarac'h na saflik...

D'an itron distronk n'eus dien
na kuñv na kar ken war ar glenn
da c'houzav dezhe finvezh pront
pe gwalenn vras drastus da zont...

A et a-davik da virviken
hêrezed frev o min hewenn,
miget hep distro brud dichek
floc'hed dispont o neuz grontek...

C homet divab hil Ḳvabin
'voe fin d'ar mintinoù sklintin,
tavet ar c'hoarzh hag ar c'hoari
er salioù arc'hlas betnari.

A r maner trist 'n doe ken mistri
'met bleizi kozh beunek o spi ;
da gḲvabin nemet brini
da ginklañ riz ar prenistri.

M a 'z ankouad krenn tamm-ha-tamm.
'Welet ar spes arwenn estlamm,
pe oa arouez madelezhus,
pe seblant yen-sklas prendennus...

H ogon d'he zid 'talc'h an itron
war he dres 'n he sae kann-eston,
plarik o flourañ an dourioù,
da Vezheven, nozvezhiennoù...

Kebek, d'an 19 a viz Ebrel 2016

Haiku evit ar Redadeg

Erna CARPENTIER

D'an 30 a viz Ebrel e tremenas ar Redadeg e Roazhon. Goulennet e oa bet digant Lenn a-stroll, ur strollad lenn e Skol an Emsav, dont da zibunañ haiku e Kêryann da c'hortoz ar rederien. Un digarez e oa bet evidon da lakaat ma merc'h da lenn dirak tud hag ivez da sevel he haiku kentañ. Setu ar pevar hini zo bet savet ganti. Emichañs e plijint deoc'h evel ma plijas dezhi o sevel.
Stefan Carpentier

Brav eo an hañv
bleunioù zo e pep lec'h
neuial 'ran gant Mammig.

Brav eo an heol
glav war ar parkeier
gwareg-ar-glav.

Ar c'hazh zo dihun
flour e vlev rouz ha gwenn
skañv war an erc'h.

Ruz-gwenn ma rozenn
kresket gant an heol
piket ma c'halon.

Troc'h blevad kentañ

Garmenig IHUELLOU

Da Lanwenn ha Dewi

Paotrig ti ar fetan
Bitig-bihan
Mouk ha brizhvelegan
Da ven emañ nijet ho kuchennoù
A c'hoarie kuzhig gant ho selloù ?
Steuziet a gammigelloù
Dreist hor menezioù,
Luskell, diluskell
Gant ar flour avel
Pe pradet e Koad Ker Yann
Da gontañ ribidelloù
Da deil tanav
Ar gwez fav
Toullet ha didoullet gant ar glav,
Pe aet da glinkat neizhoù
Ar pennglaouigoù ?

Futik, futik, plac'hig,
'Tal ar stêrig,
Luc'hadenn o tremen
Boudig o lammat, o lammigellat
Gant rodelloù berr
Ho pennad blev brizhvelen
Krennet ar mintin-mañ
Ha ken skañv bremañ !
Kuit ken a vlañsennoù perlezennet
Nag a skoulmigennoù luziet
Renket e-barzh ur voest bravigoù,
Pe kinniget unanigoù
Da askell an avel
Evit o c'has da Beulvan Skinwel
Hor Menez Du, nepell,
Da sevel pejoù d'e skinoù ?

Zetnarak

Tepod Mab Kerlevenez

-I-

Ar gejadenn

Mont a raen, diarc'hen-mik, o sellet rik, dousik,
er wazh
Pa welis ur briñsez iskriv, dremm bliv, a-liv gant
an divoaz
Glasvez veurdezus tro ez tro, blev rodellek, da
vrozh c'hlas
Koantat plac'h, deiz mat dit ! Atiz am is, am
dishual, diskant-bras

Ez taoulagad brav a vaouez e kouezhan divrezel,
preset
Rak tizhet-meurbet omp bet-ni, krenidik ha
mestroniet
Oengus, Doue marzhus, a-us deomp a welomp, a
santomp naet

Nepell en avel e weler peder moualc'h herrek zo
merzet

Devezh dic'hlav ni hon-daou gae, miz Mae zo
seder hag ael

Te laouen, me seven-tre, o tremen trema kêr
Dremael

A-feson, un af abaf kuñv, ur puñs a bluñv blot hag
uvel

Ni 'fell dimp en em zifrimañ, an noz-mañ a gan
romantel

D'an ampoent-se, liammet-ampart, diardoù, sart,
e partian

D'hor c'hejadenn dichadennet, hudet, gouez naet,
diwisket kran

Nep divlazded na disasun, dilun e tihunimp
unvan

Te ha me, didamall, didrouz ; ur mousc'hoarzh
ouzhit e kouskan

-II-
An aon

Ar garantez a zouges dec'h 'oa ec'hon, dinec'h met
tec'het

Aet kuit ez-yen, plaen, dienor ; me em c'horn,
lorbet, zo torret

Fiziañs am boa ennout en-dro pa brofes roioù,
holl-fromet

Ne oas gwir, da galon dir yen pa greden, em fenn,
ez kened

Gant strafuilh ken puilh e ruilhan pa oan e karantez
anat

Petra a rin, digevrinet, ma n'eo ket, dre ret, sellet
plad

Ouzh an toull du hep nep dudi ken digoant, diliv,
hep dilhad

O tont davedon-me, onest, gant estlamm-eston,
prest mat

Rak d'ar marv ken garv-fall ez an dall hep salver,
allas

Ma zonkadur zo hep kur vrav, atav ar gaou am
badaouas

Ma buhez disouezh a lezan d'an tan, d'an taran en
hañv kras

Ne vennisan mui, ez-tevri, bout ; hepdout on pout,
dihevoud-sklas

Disorbet ha didouellet-krenn, un tenn em fenn a
lakfen aes
Panevedout n'em eus roud ken a gredenn, anken
hepken, mezh
Ha gwashoc'h c'hoazh, bout en noazh-glan dindan
Doue, andon ar mez
Ma barn a ra, kadarn ha kriz, iliz a zismantr e-giz
ur bez

-III-
Ar frealz

Met trumm e-kreiz ma diveiz kamm, an amc'hou-
loù am ambroug blin
A steuz ha neuze 'teu neuzioù nevez o youc'hal
hebiou din
Ar frealz, a galz ha gwall sioul am foulz en ur youl
a doullin
An aon kaset kuit ha seder bremañ er splannder,
nag erfin !

Ne oa ket sioulded naet ar marv ; nep arvar, nep
arvez garv-taer
Met ur baradoz didrabas, p'emañ astennet er
braster
Hi, da viken em c'hichen, hi, pehini skañvgwisket,
gwiv-sklaer
Ma muiañ-karet, renet flour, ouzhin gourvezet,
lesaour kaer !

Breoù bresk he brennid breton o tont, o vont,
donoc'h-donañ
A vevan, a analan c'hwek, peget ma beg hep
dismegañ
Ouzh he boud, hevoud divoutin, mibin, lirzhin, a
roin añ

Karantezus ha sentus mat, lagad ma c'hariad er
rat-mañ

Diouzh ma gwallhunvre dihunet ne hetan d'ar bed
tra 'bet all

Nemet kavout ha karout stank ar brank dianken
ken frank all

Nerzhus ha lufrus, prizius-kaer, tener hag ervat,
ken berr all

Skourroù frouezhus, buhezus-plaen, a venne kaout
an den ken dall

Miz Mae 2016

Tri Breizhad oc'h adkavout Breizh !

Goulc'han KERVELLA

E Brest edon o chom hag o labourat d'ar poent-se. Ur gêr drist, kêr Vrest, d'am meno, ur gêr c'hlaç'harik zoken. Lod eus an dud a gav anezhi brav ! Abalamour d'ar skrivagner MacOrlan, da film Gremillon, *Remorques*, da v-Barbara Prevert, d'al livour Per Peron, douetus. Ardoù tra ken, emezon-me ! Ha me genidik eus arvor Bro-Leon n'em beze plijadur enni nemet diouzh an noz, pa 'z aen da bakañ ur banne – ha meur a hini, anat deoc'h – d'an ostaleri e Porzh-Trein. Eno, goude un nebeud gwerennadoù whisky e kaven un disterañ ene d'ar gêr vras, ha d'ar porzh-mor dreist-holl. Kalz eus va hendadoù a oa bet eno o c'hounit o zamm kreun, lod e-bourzh al listri brezel, lod all war al listri kenwerzh ha meur a hini er bagoù bihan a gase hag a zegase tud ha marc'hadourezh a-hed hag a-dreuz ar vorlenn. Margaed – margañ, kargañ – a veze graet diouto. Diouzh porzh Brest ivez e oa aet ur geniterv d'am mamm d'ar Stadoù-Unanet, da heul ur martolod amerikan, war-lerc'h ar brezel pevarzek. Ya da, gant meur a

vanne whisky e oa kalz ebatusoc'h ar vuhez e kêr Vrest diouzh ar pardaez !

Un nozvezh a viz Even, er bloavezh 1965 'oa a gav din, e voen lakaet sebezet-marv o welet tri faotr o tifoupañ kazi-kazel en ostaleri. Hag o-zri o kanañ a-bouez penn – o trailhañ kentoc'h, pa lavarín mat – ur meskaj sonioù ha gwerzioù amerikaneg, galleg kozh ha brezhoneg tregoet. Tommet mat 'oa d'o frioù hag int dont da harpañ ouzh an daol-gont em c'hichen.

— Petra emañ o skrivañ bremañ, Kouik ? a c'houlennas ur paotr yaouank bras, leun a ardoù gant e c'henoù, digant ur c'hañfard a zuard a zen, postek e gorf ha teñval e selloù.

— Me, eme hemañ, e vizied o krenañ en ur gas ur chopinad skotch d'e vuzelloù, a zo o paouez adembann *The Subterraneans*, hag a-raok em boa adembannet *The Dharma Bums* hag *An Desolation Angels*.

— Ha te Jelvestr, peseurt fiñvskeudenn ?

— Gant *Rambo 5* ha *Rocky 7* emañ a-zevri-kaer, a eilgerias an trede paotr, bihanoc'h eget an daou all, hogen kalz kreñvoc'h.

Gwelet e veze kigennoù c'hwezh-iskis e zivskoaz hag e zivrec'h o ruilh-diruilh a-dreuz e roched start.

— Evidon-me, eme ar paotr bras, emañ o filmañ un istor a garantez etre daou baotr, graet anaoudegezh ganto en toullbac'h.

— Daou waz, eme Jelvestr, sabatuet-naet, karantez dinatur eo ha pec'hed marvel ouzhpenn hervez hor Mamm Santel an Iliz !

— An Iliz petra ! eme Kouik en ur c'hoapaat. Pep hini zo lip da c'hoari gant e filip !

Hag o-zri da ziskordañ da c'hoarzhin en ur gas o banneoù

d'o genoù. Ma biskoazh, emeve, alvaonet-mik ! Bez' edo dirazon Jim Carrey, an aktour "leun a ardoù gant e c'henoù", Sylvester Stallone, ma raed Jelvestr anezhañ, Rambo "e gigenoù ruilh-diruilh", ha Jack Kerouac, Kouik, ar skrivagner "e vizied o krenañ en ur gas e chopinad"... Biskoazh kemend-all ! Jim Carrey, Sylvester Stallone ha Jack Kerouac, en ostaleri Porzh-Trein. Ur pennad brav e voen a-barzh divorfilañ, ha me tostaat outo ha goulenn :

— Ac'hanta, kañfarded ! Oc'h ober petra emaoe'h amañ ?

— Ni, emezo, a-unvouezh, paneve Kerouac hag a oa bestead, a zo amañ 'giz-mañ, o klask roudoù hon tadoù-kozh.

— Ho tadoù-kozh ? emeve gant souezh.

— Ya, eme Jelvestr, hon tadoù-kozh pe hor mammoù-kozh, rak evit doare emañ an orin ac'hanomp a Vreizh.

— Pep hini ac'hanomp eta a zo o vont diouzh e du da glask an orin-se, a gendalc'has Jim.

— Ha distro amañ a-benn eizh devezh, a zeus Kouik a-benn da zistagañ a-raok lonkañ e werennad skotch.

Ha traoù ganto war an daol-gont a-hed an noz, whisky ed-du, bier *D'Istribilh*, gwin gwenn Naoned, gwin ruz Pleiber-Krist ha chouchenn Fouenn. Gellet em boa sachañ va skasoù ganin kent pakañ re vras tortad hag en ur douiñ ruz-tan-glaou d'an tri ribouler e vefen-me ivez e ostaleri Porzh-Trein d'ar Sadorn penn-sizhun evit klevet disoc'h o imram, da lavaret eo ha kavet o doa roudoù o hendadoù.

E-pad ar sizhun, war-lerc'h va labour, e klaskis anavezout gwelloc'h buhez hag oberennoù an tri faotr-se, Breizhiz divroet anezho, war o meno. Gant Jim Carrey e krogis. Ganet e oa bet d'ar 17 a viz Genver 1962 – d'ar poent-se ne gavis ket iskis e ve bet ken bras ha ken kozh dija hag eñ oajet a dri

bloaz nemetken, e 1965 ! – e Newmarket Ontario, Kanada. James Eugene Carrey 'oa e anv gwir. Ez-yaouank e oa troet ar paotrig Jim d'ober morjinerezh evit lakaat an dud da c'hoarzhin. Gant e dad e voe bountet war hent ar c'hoariva hag ar fiñvskeudennerezh. Ha dao da Los Angeles d'e 19 vloaz evit klask fred d'e ijin. Pennok 'oa an ibil, forzh pegen diaes 'oa toullañ hent er bed-se. Diwar ar bloavezh 1994 e teuas brud dezhañ, goude bezañ bet ur pennad o labourat evit ar skinwel, gant perzh an enklasker Ventura, ha dreist-holl gant *The Mask* (Ar Vaskaradenn). Gant plijadur e sellis ouzh ar film Bruce Holl-c'halloudek. Forzh pegen donezonet 'oa an aktour-se, re a c'heizoù a oa gantañ, d'am meno.

Da eil e kendalc'his gant Sylvester Stallone. Ganet e oa bet d'ar 6 a viz Gouere 1946 – klotañ gwelloc'h a rae gant va istor – e New York. E dad genidik eus ar Pouilloù e kreisteiz Bro-Italia, a oa divroet gant e dud d'ar Stadoù-Unanet er bloavezh 1930. Gant ur fiñvskeudenn fouzañ e stagas ar “marc'h-kalloc'h italian” en e vicher. Brud-bras eston a zeuas dezhañ e 1976 gant *Rocky*, istor ur paourkaezh bokser, skrivet gantañ e-unan. C'hwec'h film *Rocky* a seveno. Azalek 1982 e c'hoario perzh Rambo, ur soudard eus brezel Vietnam. Gwall entanet ne voen ket gant ar filmoù-se savet evit rentañ enor ha gloar d'ar Stadoù-Unanet republikan.

Gant Jack Kerouac avat ne voe ket ar memestra. Pep Breizhad en deus klevet anv anezhañ. Dre Youenn Gwernig em boa-me graet anaoudegezh – dre vrud ha dre skrid nemetken – gant *the king of the beat generation*. Ganet e oa bet Jean-Louis Le Bris de Kerouac – Ti Jan a veze graet anezhañ – d'an 12 a viz Meurzh 1922 e Lowell e Massachussets. Sportour ez-yaouank – ne badas ket pell – e voe ur skrivagner holl vrudet, o teurel e skridoù war baper evel ma teue e teue hep klask pemp troad

d'ar maout. Ha fae gantañ war uhelvennadoù Amerika war-lerc'h an eil brezel bed hag hini Vietnam.

Ur vuhez diroll, gwin kreñv, odivi, butun-nij ha c'hoari koukoug, asambles gant e vignoned skrivagnerien Allen Ginsberg ha William Burroughs. Ha sachañ d'e heul ar gane-rien Tom Waits ha Bob Dylan. Gant dudi e lennis *On The Road* embannet e 1957, ul levr dispac'hel, beaj daou zen yaouank, Sal ha Dean Moriarty, hag ouzhpenn daou alies, treuz-didreuz ar Stadoù-Unanet. « *The riotous odyssey of two Amerikan drop-outs, by the drop-out who started it all* ». Bez' e ouien edo Kerouac o klask war-lerc'h e hendadoù vreizhat pell a oa. Ha me klask diouzh va zu, ken kaz ne vefe ket bet gouest da zistagañ diouzh an ostaleri. N'em boe dale ebet o kavout dielloù. E 1720, diouzh doare, Urvan-Fransez ar Bihan a g-Kervoach, mab d'un noter a Uhelgoad, a voe kaset dirak ar barner. Tamallet e voe dezhañ bezañ c'hoariet ur plac'h yaouank en desped dezhi. Ma rankas ar c'hilhog yaouank divroañ ha treizhañ ar Mor Atlantel betek Frañs Nevez, deut da vezañ Kebeg goude-se. Luziet a-walc'h 'oa an abadenn war-lerc'h. Kemm e anv a reas meur a wech, a-hervez : Aleksant a g-Kervoach, pe c'hoazh Maoris-Loeiz ar Briz a g-Kervoach dimezet d'an 22 a viz Here 1732 e iliz ar C'hap Sant-Ignaz nepell eus Kebeg. Hag all, hag all... Ken rouestlet 'oa an traoù ma voe ret din kas meur a vanne whisky d'an traoñ evit stourm ouzh ar boan benn !

Ar Sadorn war-lerc'h, anat deoc'h, ne oan ket chomet er gêr da sellet ouzh ar mogerioù. Kerkent hag echu ganin va labour er stal e oan aet da ostaleri Porzh-Trein ha poaniañ da chom divanne da c'hedal an tri c'hañfard. War-dro eizh eur noz ec'h erruas Jim Carrey. Ur pezh fouge a oa ennañ. E Sant-Maloù en doa kavet roud eus J.B. Carre – evel-se e veze skrivet Carrey d'ar mare-se – un armatour hag a rae, en XVIII^{vet} kantved, trafik gant kourserien ha laeron-vor. Da Ganada e

oa aet ar J.B.-se da chom diwezhatoc'h. Setu dirollet paotr e ardoù, o trevezañ Jakez Karter, Surcouff, Jean Bart hag all, en ur lammat diwar un daol da unan all. Ha youc'hadennoù gouez gantañ forzh pegement.

Ken entanet all 'oa Stallone pa zegouezhas en davarn da 21 eur 21 – n'emañ ket pell ostaleri Porzh-Trein diouzh c'hoariva ar Fornigell ! Kavet meneg gantañ eus e vamm-gozh Jan Klereg dimezet e Brest e 1920 gant John Laboffish, ur soudard amerikan eus kamp Pontanezen. Hag aet o-daou d'ar Stadoù-Unanet ; o merc'h Jacky fortuniet gant un Italian eo mamm Rocky-Rambo. Pelloc'h 'oa aet Jelvestr da glask war roudoù e dad-kuñv Loeiz-Viktor Klereg, mevel e ti-kêr Brest. Hag ac'hano betek 1749 e parrez An Trehou e-kichen Kemperle. Sylvester Stallone, ar C'hernevad ! Lakaet en doa en e benn deskiñ brezhoneg an Ele, ar gwellañ brezhoneg war e veno.

Meur a voutailhad a bep seurt a voe divontet evit badeziñ an daou Vreizhad nevez. O mennozh o doa graet sevel pep a fiñvskeudenn en enor d'o bro a orin, Bruce Kourser e Sant-Maloù ha Rambo e Bro ar C'hlazged. Gant plijadur e lakeas an ostiz div ganaouenn vrezhonek da dregerniñ dre uhelgomzerioù an ostaleri : Kabiten Sant-Maloù ha Matilin an Dall. Ha Kouik, 'mit-hu ? Da ziv eur vintin e voe klevet un doumpi spontus er straed hag an nor o tigeriñ trumm gant un taol botez, e-giz er film *An den a lazhas Liberty Valence*. « *Kadoudal ! Kadoudal ! Faut bien qu'on leur casse la tête à tous ces maudits Bleus, ou bien faut-y qu'on boit un coup d'abord ?* » En em gavet e oa Ti Jan, ur voutailhad – un hanter hini kentoc'h – skotch en e zorn. « *The new beat generation, the Bretons !* emezañ. Breizhad on, ar pesked a gomz brezhoneg, » a youc'has kent kouezhañ a-stok e gorf war al leur. Diwezhatoc'h, pa voe distanet dezhañ un disterañ, e teuas a-benn da zezrevellañ e imram. E ti e embanner *Gallimard* 'oa bet e Pariz. Gant ar

skrivagner Michel Mohrt en doa klevet anv eus Per ar Briz, memes anv gantañ, levrier e straed Siam e Brest. Neuze e oa bet o furchal e Levraoueg Broadel Pariz evit klask roud eus un hendarbennak e-touez ofiserien arme Montcalm, e Kebeg e 1756. Kazeg ! Ha distroet da Vrest da gaout Per ar Briz. Daoust ha kerent e oant ? Goude e oa chomet da riboulat eus an eil tavarn d'eben. « Dont a rin en-dro, emezañ, asambles gant va mignon Youenn Vras, ur Breizhad taer mard eus. » Evit doare en doa graet anaoudegezh gant Youenn Gwernig ha lipet meur a vanne skotch a-gevret gantañ e New York pe war-dro. « Deut on da vezañ mignon bras gant Kerouac, a skrivas Gwernig da Ronan Huon, rener *Al Liamm*. Tremenet em eus ur *week-end* gantañ en e di e Hyannis, e Massachusetts. Paotr paour, me a gave din e oan ur mad war ar chopin met trec'het on bet gant ar c'hwil-mañ 'vat. N'eo ket deut a-benn ouzhin koulskoude, met manet on goude ar weladenn, teir sizhun hep ur banne, gant ar boan benn am boa paket ! »

Dihuniñ trumm a ran. A-bouez-penn e klevan en davarn kanaouenn Gwernig « D'ar red atav gouenn ar Gelted, d'ar red atav a-dreuz ar bed... » Sec'h-korn eo va c'horzhailhenn, pounner va fenn, goullo ar gwer dirazon war an daol. N'eus den ebet ken en ostaleri, paneve an ostiz o verniañ ar c'hadorioù war an taolioù. Roud ebet eus an tri c'hañfard. Mont a ran er-maez eus an davarn. Sioul eo Porzh-Trein dindan al loargann. Oc'h hunvreal on bet, 'mit-hu ?

Daou zevezh en dezerzh

David ar GALL

Daou zevezh hir é c'hortoz gwelet un den é tonet, klevet un drouzig é tonet ag an tevennoù da zihun anezhañ ag e gousk spered. Ne oa ket 'met an avel a zaremprede getañ, ur spinac'henn lemm ha spis, hañval doc'h skejenn ur surjian en un ospital brezel. E vlev hir a bege àr e dal hag an traezh fin a skuilhe dre e c'hwezh en e zaoulagad. Huchet en doa kement ha kement en eurioù kentañ, en aner. Divskouarn stoufet ne c'hellent ket respont. Keuz en doa bremañ rak ken raouet e oa ne c'helle ket distagiñ grik ken. Hag ur vigoudennig spi a zalc'he c'hoazh en e spered a pa gleve ur sourradig e simud an ec'honder melen ha kraz. Ne ouie ket mui petra gober, dre beseurt hent monet. Ne ouie ket ken ma ne oa ket bet tremenet dre ar memes hent, eurioù 'oa, merch ebet ag e bazioù. Pa droe e gein e oa bet leuniet roudoù e dreid pounner get an traezh fin èl ar bleud. A-wezhioù e tae poan dezhañ e en gov hag en e c'har gleiz. Taolet en doa a-benn kaer pa oa bet dihunet. Chomet e oa

èl-se, hep gellet fichal na komz e-pad pell. Batet get an droug a dage anezhañ kreñv bremañ. Ne zivere ket gwad ken ag ar skrignadenn ledan a oa bet graet get ne ouie ket petra divat. Met ar gwad a oa kaletaet hag en ur galetaet en doa bac'het lousteri er gouli. Kaer en doa krabisat tro-dro dezhañ e ouie mat e vehe daet lin edan an trousk hag en dehe bet da lemel pep tra meur a wezh.

Atav e kerzhe c'hoazh hep gwelet da ven e kase anezhañ e strivoù. Hag e soñjoù a zae da vout ken dispis èl an nerzh a zouge anezhañ. Klasket en doa e vignonez, n'en doa ket kavet anezhi. Klasket en doa ma oa tud arall bev, doc'htu goude bout dihunet en dezerzh, hani, ne oa ket hani ebet ! Ruziñ a rae muioc'h-mui a-vuzul ma save an heol en oabl glas. E gwirionez ne wele ket an oabl ken. An traezh a aloube e spered, an traezh melen a zalle anezhañ hag er lakae da goll e gartenn tamm-ha-tamm. Kouezhel a raas. Digor e oa e veg hag e yaas leun a draezh a-benn a-barzh ha pegiñ doc'h e deod. Skopiñ a raas met n'en doa ket skopitel ken. Get e viz e klaskas skarzhiñ an hueen, naetaat e staoñ, met n'arrue ket. Chom a rae peg en diabarzh, ur seurt meskaj poultrenn ha traezh hag e deod a foëñve, er santiñ a rae mat. Krediñ a rae en doa gortozet an dezerzh er lakaat da gouezhel en termen resis ma oa ar spontusañ dezhañ. Get poan hag amzer e taas da benn a sevel hag a analat gwelloc'h. Digor a raas e zaoulagad ha sellet a raas spis tro-dro dezhañ. Sellet spis, met doc'h petra ? Ne wele ken 'met e anken hag ar gouloù, an tommder, ar c'hwez é leuskel halen e plegoù e zivgazel hag é teviñ e groc'hen. Kouezhel arre ha sevel en-dro. Kement a frailhoù digoret en e spered e-korf an daou zevezh-se. Na eñ ken sonn ha kadarn en e vuhez pemdeziek neoazh.

Kerzheta a rae, c'hoazh hag atav. Ur paz, un arall. Ne sante ket e gorf ken. E zaoulagad ne zigorent ket ken. E dreid ne fichent ket ken. Hag an avel é tisec'hiñ e groc'hen, é

tiskroc'heniñ e ene paotr yaouank. Kouezhel dalbezh. Hag e vignonez, a soñje-eñ. E-men e oa ? Perak ne oa ket e-talñ ? Petra an diaoul a harze anezhi a dostaat ? Sur a-walc'h e oa chomet en aerborzh, n'he doa ket gellet donet getañ ha ranket en doa monet kuit hep bout komzet geti. N'he doa ket respontet d'ar pellgomzadennoù. Marse e oa aet kuit get an eil karr-nij a Charm el-Cheikh, diwezhatoc'h. Ne vern penaos e c'houlennay geti pa arruay er gêr. Hag un deiz bennak e tay un den da sikour getañ, sur e oa. Gellet he dehe bet kas doareoù dezhañ, aesoc'h e vehe bet. Sikour, karet en dehe bet gwelet an "unan bennak"-se pa oa moaien dezhañ digor e zaoulagad c'hoazh. Bremañ e kave startoc'h. Fichal a rae e valvennoù met ne zigore ket e zaoulagad. E-giz ur benveg diluget en em sante. Striviñ a rae da sevel anezhe, startoc'h evit sevel da vintin goude bout tapet ur chaohad ! Poaniñ a rae met goude bout kouezhet ar wezh diwezhañ e oa cheñchet un dra. E gorf ne responte ket mui d'an urzhioù a roe dezhañ. E vizied a chome reut, reut el ma oa e dreid hag e choug dreist-holl. Ur pouez a sante àr e boukil hag ar boan e diabarzh e glopenn a waske anezhañ. Àr un dro e kave getañ e oa skañvoc'h e soñjoù. Ne c'hortoze ket kement-se e salver ken. Nann, bremañ e klaske renkiñ an traoù hervez o fouezusted hag en e empenn e tae sklaeroc'h-sklaer e soñjoù. Da gentañ gouiet e-men e oa chomet e vignonez, perak ne oa ket bet er c'harr-nij, nijadenn 9267. Ur c'harr-nij paet getañ, ur *jet* prevez evit distroñ buanoc'h da labourat. Da heul e faote dezhañ gouiet penaos tapout ur bannac'h bier fresk da zistaniñ e c'hourlañchenn. Hag àr-lerc'h en dehe karet pellgomz d'e batron da ouiet penaos donet da benn ag adapout an amzer en doa kollet er gast a zezerzh-se evit embann e skridoù hag e fotoioù er gelaouenn evit ar miz a dostae buan. Ne ouie ket e-men e oa e bellgomzer sakod. Pa oa dihunet goude ar c'hrach en doa gwelet leun a draoù strewet met netra ebet dezhañ ha dreist-

holl den ebet ken. Den ebet bev atav. Ha bremañ e komprene n'arrue ket mui a sevel e benn sanket el ma oa en traezh tomm hag é vougiñ. Bourboutal a rae e zivskouarn, un drouz boud heuliet get ur son skiltr. Munutennoù hir e-lec'h ma tremen an amzer àr e c'hoar, difonn, difonn.

Sur a-walc'h e oa razh e vignoned hag e genseurt labour é c'hortoz anezhañ e aerborzh Sant Petersbourg. Daou zevezh a zo hir hep doare ebet diàr un den. En e spered e wele ar sikourioù, ar mediaoù é klask adkavout anezhañ, eñ, kazetenner brezel, poltreder ar gazetenn *Dasson Etrebroadel*. Brudet e oa ha soñj en doa pa oa bet roet dezhañ e vedalenn a enor dirak kement ha kement a dud, dezhañ-eñ Igor Vasilviadov.

— N'eo ket arru Igor c'hoazh ? a c'houlennas Vladimir get ar porzhier en ur lakaat e gartenn tremen er benveg tredan da zigor an nor.

Hennañ ne lâras ket grik. Hejiñ a raas e benn da ziskouez dezhañ ne ouie ket netra. Degouezhet en eil estaj e lakaas e sac'h lêr bihan àr an daol, mont a raas da lakaat ur blank er mekanik kafe ha digor a raas dor ur burev. Ur gaer a blac'h rouzet he c'hroc'hen ha mistr el un top model a savas hag a bokas dezhañ.

— 'Men emañ Igor ? a c'houlennas en-dro.

Minc'hoarzhiiñ a raas ar plac'h a-raok respont :

— Ranket em eus distroñ dre ar linenn karr-nij boutin hag en eil klas oc'h penn. Ar begeg-mañ en doa miret daou blas en ur *jet* da vont buanoc'h, a lâre-eñ, n'on ket daet da benn a dizhout an aerborzh kement a dud a oa. Un eur hanter dale genin ! A-c'houde n' em eus bet doare ebet. Moarvat en deus divizet monet da weladenniñ ur lec'h arall a-raok distroñ...

— Da labourat ! a achuas egile. Ma... pellgomz a rin dezhañ d'enderv-mañ, a zalc'has en ur droiñ e gein doc'h ar sekretourez.

Hag a-raok serriñ an nor àr e lerc'h e c'houlennas.

— Tremen a rahec'h henoazh ?

Sellet a raas mignonez Igor doc'h an den gwisket kran a oa en he burev. Tostaat a raas dezhañ ha lammat a raas en e zivrec'h en ur bokat dezhañ.

— Petra 'lârit ? El-rezon e tremenin hag e c'hoariimp a-hed an noz, Ivanovig !

E penn kentañ an enderviad e sonas ur GSM e-kreiz an dezerzh, sanket don e foñs ur sac'h, àr gein un den astennet ha disec'het ha ne oa ket hennañ evit respont ken d'ar galvadennoù dalc'hus.

— Ur bannac'h bier fresk ! a c'houlennas Ivanovig get tavarnour cheuc'h ar Svoi.

Kan ar wezenn

Gael BRIAND

Leun a dud 'oa er straed en nozvezh-se a viz Eost. Gleb gant tommder an amzer nag ar pikerezed nag ar sec'hed na mouester hor gwele n'o doa bountet ac'hanomp 'maez eus hor ranndi. Ar pezh a lakaas ac'hanomp war sav d'an eur-se eus an noz voe ur c'han. Netra dreistordinal gant ur poz kan a c'hallfer lavaret. Gwir eo e teu da vezañ ur ral gwelet tud – ha n'int ket mezv – o kanañ er straedoù met rouesoc'h hag iskisoc'h c'hoazh pa vez klevet ur wezenn o kanañ. Ur blatanenn an hini 'oa kaoz d'ar mor a dud berniet er straed koulskoude.

Souezhet 'oamp bet gant gwerz ar blatanenn. Rak ur werz 'oa, sur ha n'eo ket marteze, ken brav ha melkonius e oa. Ne veze komprenet netra gant an ton implijet ganti met gouzout a ouieomp e oa dezrevell ar bed tro-dro deomp. Pep hini a oa o klask un doare da zielfennañ ar c'hemenn roet gant ar wezenn strobiniellus-se. Evit lod e veze komzet eus ar brezel hag evit

lod all eus digoad, reoù all a soñje e oa trist ar blatanenn o vezañ hec'h-unan. Martezeadoù a bep seurt hep bezañ spontet gant ar pouezusañ : morse n'hor boa klevet gwez o kanañ ! Kendalc'het 'oa bet he c'han gant ar wezenn nemet pa dostaas an dud tro-dro dezhi. Daoust hag-eñ e oa lent ? Den ne ouie hag eurvezhioù-pad e oa chomet er-maez an dud a-raok soñjal distreiñ d'ar gêr.

An deiz war-lerc'h, pa erruas rez-noz e oa ur c'hoari all. Estreget ur wezenn a oa o kanañ, teir a oa ! Ur c'hanon an hini oa. Ur wech ouzhpenn e veze klevet ur sonenn heson, he lusk deuet a neblec'h, skrijal ha kridienniñ a rae hor c'horfoù ha daoubenniñ a rae hor pemp skiant. Ar vrud 'oa oc'h en em astenn ha ne voe ket gortozet pell evit gwelout kantadoù a dud o tostaat da glevet an abadenn. Ar gwez, o zeir a-gevret, o doa tizhet *a cappella* kalon an holl a-raok paouez.

Evel-just e kreskas ar c'han. Teir da gentañ, dek goude, hanter-kant ur sizhun war-lerc'h ha buan e voe selaouet gant pep hini e kêr “mouezhioù” an holl wez. Heson atav. C'hoari a raent etrezo evel pa vefent bet boaz da ganañ asambles abaoe pell-pell.

Kregiñ a reas ar mediaoù d'en em c'houlenn petra o doa c'hoant hor gwez da lavaret. Bemdez e veze lennet war goloioù ar c'hazetennoù pegen kaer 'oa sonerezh an deliennoù, hiboud an avel er brankoù. Ken kreñv 'oa o son ken e kuzhe trouz ar vuhez pemdez. War a seblant ne oa ket souezhet al laboused ha kanañ a raent gant ar gwez laouen evel pa vije an nevezamzer o tont. An diskaramzer 'oa koulskoude ha den ne gomprens perak ne veze ket gwelet an delioù o kouezhañ.

Un nebeud mizioù goude an nozvezh kan kentañ 'oa holl

goadeier ar bed o kanañ. Bepred en em c'houlenne an dud perak. Prezegennoù a veze savet diwar-benn kement-mañ hag ivez hag-eñ 'oa tu da lakaat ar gwez da devel ? Rak ne seblante ket ar gwez prest da baouez. Aon a savas en darn vrasañ eus an dud bremañ. Ur babig o ouelañ pe ur c'hrennard o laerezh un dra bennak ha bewech e oa ur wezenn bennak e-kreiz ar jeu. An denelezh a oa o treiñ da sot ! Ne gane ar gwez nemet e-pad an noz da gentañ, da c'houde e-pad an deiz a-bezh hep dihostal. Pa veze skuizh ur wezenn o kanañ e oa eilet gant unan all hep mare. Ur c'han hir ha melkonius. Unvouezh koadeier ar bed. Asambles atav pep hini e zasson. Eus Siberia da Amazonia ne veze gwelet gwezenn ebet o chom mut. Kan pep hini mesket gant ar re all evit sevel ur ganadeg digredus.

Troc'hañ anezho 'oa an doare nemetañ da lakaat ar gwez da devel. An holl... Skuizh e oamp aet gant ar c'han burzhuduse met ne c'hallemp ket en ober. Soñjal en dra-se 'oa deuet da vezañ evel un torfed. Ma oa gouest ar gwez da ganañ, neuze e oa an endro tost da gaout santimantoù. Un ene 'oa ganto marteze. Da lavaret eo e oamp bet drouglazherion ? Frailhet 'oa hor c'halonoù. Morc'hed 'oa ganeomp. Sur e oamp – hag ar mediaoù a lavare an dra-se ivez – e oa ar gwez o kanañ faot an denelezh.

A-raok e toujed ouzh ar gwez dija met bremañ e oa dibosupl lakaat anezho da baouez gant o zroioù hud. Ne oa ket trawalc'h dezho bezañ brav ? Setu ma kanent mat-kaer ivez. Al laboused pe ar balumed 'oa boazet da ganañ, met ar gwez ? Perak 'ta ?

Din-me 'oa evit ar blijadur. Na labous glas na trap evit ar vartoloded amañ, na strobinellerezh, na drougaviz. Ar blijadur nemetken. An holl ac'hanomp a glask gouzout perak ha da betra e servij kanañ. Ur blijadur eo evit ar re a gan hag evit

ar re a selaou anezho. Pa ganer e chomer hep prederiañ re na klask ar perag. Kanañ a rae ar gwez. Mat. Perak ne rafent ket ? Ne oa nemet ur goulenn a-bouez e gwirionez : betek pegoulz ?

E dorn Doue emaomp

Paskal an INTAÑV

N'hallan ket ken. Koulz eo din bezañ onest ganin-me ma-unan hag anzav eo troet ma nec'hamant e... aon. Pegeit e pado c'hoazh ? Ha penaos e echuo an traoù ? Ret eo din delc'her. Delc'her betek ma vo cheñchet skipailh. Dont a ray Joseph war e giz prestik, gant paotred an Hesperus. Sur ne vefont ket pell ken. Ma zennañ a refont alese. Ha birviken ken ne lakain ma zreid war ar c'hozh enezenn daonet-mañ.

Pegeit zo ec'h on dalc'het evel-se e-barzh ma c'hambr ? N'am eus ket soñj kaer. Ken iskis eo erru pep tra, ken luziet an traoù e-barzh ma fenn... Ken on erru kollet un tamm, ivez. An deiz a-raok dec'h e oa, 'soñj din. Ya, se eo. An deiz a-raok dec'h an hini o doa kroget an traoù da vont a-dreuz. Moarvat e tlejen bezañ bet en difiz. Met penaos 'ta am bije gallet douetiñ e vije troet an traoù evel-se ?

Gwelet a-walc'h am boa e seblante Thomas bezañ trubuilhet gant un dra bennak, abaoe un toullad devezhioù. Ne oa ket

evel kustum. Prederiet, imoret fall atav. Ne gomze ket ken, koulz lavaret. Ha neuze ? Krogadoù diaes a vez gant an holl, forzh penaos, war ar c'hozh tamm roc'h kollet-mañ. Ha ganin-me kenkoulz all. Met tremen a ra. Ar vicher a zo evel-se. Da betra bezañ nec'het kement-se gant se ?

Ha Donald ne lavare ket kalz a dra ken ivez, sell, en devezhioù tremenet. Met n'eo ket bet biskoazh ur gwall varbilher. Nemet p'en em lak da zrailhañ gerioù en e asez langaj gouezelek drol, na gomprenner seurt ennañ ! Met ur paotr mat, a-hend-all. Ur c'heneil mat, ul labourer. Un den solut, plom en e sav.

Bremañ 'vat e komprenan gwelloc'h perak e kaven anezhe a-wechoù o kuzulikat o-daou a vouezh izel, perak e paouezent gant o c'haoz p'en em gaven, perak e cheñchent kaoz, re sklaer e oa, pa c'houlennenn gante eus petra e oant o komz. Kredabl eo deoc'h e oan techet da soñjal eo diouzhin-me e oant o komz, evel-just, met n'houlenn ket krediñ. Pa vezer ingal o vevañ en ur strolladig tud, en ul lec'h enk evel amañ, n'eus netra gwashoc'h eget an drougintent hag an dizemglev, a c'hall en em silañ er speredoù evel dre laer. An efedoù a c'hall bezañ spontus. Ret eo delc'her war e dechoù fall e-unan, arabat lakaat sioù ar re all brasoc'h eget n'ec'h int. Ha pa santer ec'h aer skuizh gant unan bennak evit tra pe dra, pa vez poan o c'houzañv egile, neuze eo ret gouzout gortoz, chom sioul, laoskel ar barrad imor da dremen, klask chom hep gwelet an droug el lec'h n'emañ ket. Koulskoude, ya, en gwirionez, e tlejen bezañ gwelet an droug o tont.

An amzer. Bremañ, pa soñjan, e tlejen bezañ remerket un dra bennak gant se, ivez. Atav e vezent o klemm eus an amzer, en devezhioù tremenet. Eus ar glav, eus an avel. Evel-just e oa glav hag avel ! Atav e vez glav hag avel, amañ, ur wech bennak da nebeutañ e-kerzh an devezh ! Met mann ebet dreist-ordinal, e-keñver ar pezh a gustum bezañ. Kentoc'h e oa

bet brav a-walc'h an amzer zoken, evit miz Kerdu, daoust m'eo gwir e veze poan gant an heol o tiskouez beg e fri e-mesk an tolzennoù gris a zeue warnomp eus ar mor bras hag a dremene dreistomp, pe hon fake zoken a-raok delc'her gant o hent war-du Lewis.

Hag an deiz a-raok dec'h, neuze, e oa tarzhet ar barrad. Na hir e oa bet an devezh ! Brein an amzer en deiz-se, neuze, da lavaret gwir. Glizhaj lous ha pegus e-pad an deiz, izel ha moug an oabl. Ne oamp ket aet e-maez gwech ebet. Ne oa ket se ar gwashañ, met Thomas ha Donald, n'o doa lavaret ger ebet din e-pad an deiz. Pa gomzen oute ne respontent ket din, zoken. Tec'hout a rae o selloù diouzhin. Ober a rae poan-galon din, evel-just, met, lavaret a ran deoc'h, klask a raen chom hep ober re a van. A-viskoazh on bet douget da welet an traoù war an tu mat. Met int a oa bet e-pad an deiz o sellet er-maez, teñval o fenn, ur feson trubuilhet-bras gante, zoken. Evel pa vije bet un enkrez dic'houzañvus o krignat o c'halonoù. N'am boa ket bet gwelet anezhe evel-se biskoazh. A-grogadoù e taougromment hag e choment souchet evel-se ur pennad, evel ma raer a-wechoù hep soñjal pa fard a-daol-trumm ur pezh fourrad avel deuet eus an donvor war an tourtan ha pa lak anezhañ da grozal ha da grenañ eus krec'h betek traoñ, pa vez dirollet an amzer. Met sioul-sioul e oa an avel, en deiz-se.

Da goan am boa klasket komz gante c'hoazh, farsal un tamm, evit distanañ ar speredoù.

— Ma, paotred ! N'eo ket bet brav-brav an amzer hirie, hañ ? Lous e-pad an deiz ! Met kazi sur e vo gwelet an heol warc'hoazh, 'gav ket deoc'h ? Ober a ray vad da dout an dud gwelet sklaeroc'h un tamm !

Neuze e oa aet strinket Thomas en e sav a-greiz-holl, o krenañ, dispourbellet e zaoulagad. En em lakaet e oa da hopal, en ur ziskouez ac'hanon gant e viz, tra ma plade Mac Arthur,

ar pezh den, ar gwaz, war e gador, en ur glemmichal, evel ur bugel aonik en dije gwelet e dud o 'n em chikanañ.

— Trawalc'h, James ! Trawalc'h bremañ ! Na ra ket goap ouzhimp ! Komprenet 'meump ! Me, da gentañ, 'm eus komprenet ar pezh a zo o c'hoarvezout amañ, ha lakaet 'm eus Donald da gompren ivez ! Komz a rez eus an heol ! Pa n'omp ket ken evit anduriñ an amzer fall-se a bad abaoe devezhioù ! Abaoe ma labouran 'm eus bet gwelet gwall-amzer, ouzhpenn ur wech, 'c'hallez krediñ, met pas barradoù-amzer euzhus evel hemañ ! An avel-se a vez dibaouez o c'hwibanañ en hon divskouarn betek lakaat hon fenn da darzhañ, an taolioù-mor divent-se a vez ingal war-nes lonkañ an enezenn ! N'eo ket normal, tout an traoù-se ! Nann 'vat, sur n'eo ket normal ! N'eo ket naturel ! Ha te, aze, sioul atav, difrom-kaer !

— Met Thomas... eus peseurt barr-amzer 'out o komz ? N'eus ket...

— Serr da c'henoù ! Serr da c'henoù, pezh milliget ! Gouzout a ouzon ! Komprenet 'm eus, pa lâran dit ! Tè an hini zo kaoz, te eo an drougspered a zo mestr war an amzer an ifern-se ! Met ne laoskfomp ket ac'hanout da zalc'her 'mod-se ! 'Meump ket c'hoant da vervel ! Donald ! Sikour ac'hanon !

En em daolet e oant warnon hep n'halljen ober tra ebet, ha neuze ma stlejet betek ma c'hambr ha ma zaolet e-barzh indan alc'hwez. Ur pennadig e oan chomet alvaonet, diskaret, ha goude se am boa savet ma mouezh, hopet par ma c'hallen, roet taolioù dorn war an nor... Netra. Damglevet a raen anezhe o komz an eil gant egile. C'hoazh e komzent eus barr-amzer, eus gwagennoù bras-divent. Eus an diaoul. Eus ur vag ivez, a vije tremenet, d'ur poent bennak, o lakaat he boulder da son. Sellet am boa dre breneustr ma c'hambr, selaouet : ne oa bag ebet. Ne oa netra er-maez nemet ar vougasenn dev a bake an tour-tan evel ul liñsel-kañv.

A-dreuz an nor am boa klevet unan anezhe o tostaat,

ur pennad goude. Kazi sur on e oa Donald, ha klasket am boa komz outañ, lakaat anezhañ da adkavout e skiant vat, displegañ dezhañ eo me an hini oa, James, displegañ ne oan ket un diaoul, ne oa barr-amzer ebet... En em lakaet e oa da ouelañ, goustadik, hep respont tra. Setu ma oan en em laosket da risklañ war al leur, harp ma c'hein ouzh an nor, hag e oan chomet aze, difiñv, diyoul, faezh, ken e oa deuet ar c'houssket din.

Dec'h ar beure, pa oan dihunet, am boa klevet anezhañ c'hoazh. En tu all d'an nor e oa c'hoazh. O pediñ.

Goude se e oa aet kuit, ha n'am boa klevet seurt ebet ken betek kreisteiz. Neuze e oant deuet da gerc'hat ac'hanon, ma rediet da vont war bennoù ma daoulin etreze evit pediñ gante, evit goulenn ma paouezfe ar gwall-amzer, ma 'c'h afe kuit an diaoul a oa ennon ! Ha kaset ac'hanon e-barzh ma c'hambred arre e-pad an deiz. E-pad an noz. Betek ar beure-mañ.

Daoust ha petra a c'hoarvezo hirie ? Met... setu an nor o tegeriñ. Aze emaint, o-daou, liv ar marv en o c'herc'henn, ruz o daoulagad gant ar gwad, gant ar skuizhder. Gwisket eo o mantell-c'hlav hag o botchoù gante. Evit stourm ouzh peseurt barr-amzer ? Thomas a zo da gentañ, paret e selloù entanet warnon, ha Donald ouzh e heul, un neuz diskiant gentañ, evel pa vije aet e spered d'ur bed all, kaset gant un avel foll. Spontus int da welet.

— Lak se, a lavar Thomas din, en ur astenn ma dilhad glav din.

Met d'ober petra 'ta ? Ne lavaran ger. Sentiñ a ran, en ur grenañ. N'eus netra all d'ober.

— Ret eo dit dont d'hon heul, bremañ, James, a lavar Thomas neuze, teñval e vouezh. Ret eo lakaat un termen da dout an traoù-se.

Aon am eus. Ma Doue, nag aon am eus.

Ma c'has a reont er-maez, daoubleget evel indan nerzh

un avel diroll n'eus ket anezhañ, o torchañ a-wechoù diwar o dremmoù sec'h ar glav n'eus anezhañ nemet en o faltazi. Mont a reomp evel-se betek kae ar c'hornôg. Ret eo din komz oute, plaen, sioul, degas anezhe er bed gwirion en-dro. Komz dezhe eus al labour.

— Oc'hola 'vat ! 'Peus ket klenket ar funioù, paotred ! Emaint o vont da vergliñ ma chomont indan an amzer evel-se !

— Paouez 'ta James ! Trawalc'h !

Donald an hini en deus huchet. Dirakon emañ, distummet e vizaj gant ar gasoni hag ar spouron. Ur pezh maen a zo gantañ en e zaouarn, a-us d'e benn. An taol. Ma fenn o strakal. An amzer just da santout ar boan. Da welet ar gwad. Ma gwad.

*

* *

Donald Mac Arthur en doa tennet e vantell hag e votchoù. N'en devoa ket ezhomm anezhe ken. En e goazez e oa bremañ er porzhig dirak an tour-tan, ur feson skuizh-bras gantañ. Brav a-walc'h e oa an amzer, hag an evned-mor a droidelle en oabl ec'hon ha glas en ur wikal.

Sellet a rae ouzh e zaouarn. Ouzh ar gwad war e zaouarn. Sklaer ha sioul e oa e selloù. Un daerenn a veras a-hed e jod. Thomas, e vantell-c'hlav gantañ c'hoazh, a zeuas e-maez an tour-tan, o vousec'hoerzhin.

— Bez laouen 'ta, Donald ! Sell ! Erru eo an heol en-dro ! Skrivet am eus se en deizlevr. Deuet eo an Aotroù Doue en-dro war an enezenn-mañ ! Santout a rez evelton en deus astennet E Zorn madelezhus warnomp ? Evit hon zrugarekaat eus al labour hon eus kaset da benn, Donald ! Dec'h hon oa kaset an diaoul kuit !

— Thomas... a respontas Donald, gorrek, gant ur vouezh

voud. Me 'gav din ne oa diaoul ebet. Un dra spontus 'meump graet, Thomas.

— Donald, a eilgerias Thomas, ur skleur iskis en e zaoulagad, ret e oa ober an dra-se. Kalonek out bet. Eñ an hini a oa kaoz, ha...

— Nann ! a hopas Donald, o sevel trumm. Te ! Te an hini eo ! Te 'peus kaset ac'hanon d'az heul e-barzh da follentez ! Te eo pennkaoz an euzhadenn-se !

Donald, an dour en e zaoulagad, ruz-gwad e zaouarn, a oa en e sav dirak Thomas. Hemañ a grogas ar spont ennañ hag a dec'has kuit d'ar red dre an nor vihan e tu-dreñv an tour-tan. Mac Arthur a strinkas war e lerc'h en ur ruoc'hal evel ul loen kounnaret. Buan e adtapas anezhañ, hag e lammas gantañ, e zaouarn bras gwadek o stardañ e c'houzoug. Hag int mell-divell da gouezhañ war ar geot, war vord an tornaod.

Ne baouezas o c'hann nemet pa ruilhjont er mor, pevar-ugent metr izeloc'h.

P'en em gav dourioù yen Meurvor Atlantel, en o redadenn etrezek ar reter, erru tost da aodoù kentañ Bro-Skos, e kavont war o hent un toullad kerreg dichek a gred sevel o fennoù a-us d'ar mor bras da harzañ nerzh divent ar gwagennoù a zeu a-herr da fregañ warne : inizi Flannan. A-boan ma c'haller ober inizi anezhe. Reier bras kentoc'h, e-tro 150m hirder ha 80m uhelder d'an hini vrasañ. Ur baradoz evit an evned-mor, evit an deñved a gav peuriñ druz eno, met promesa ur vuhez garv ha kalet evit an neb a vennfe mont di da chom !

*

* *

An ermit Flannan (met ur sant e oa !) en deus bet graet, ha dismantrou e chapel a zo eno c'hoazh, war an hini vrasañ eus

an enezennoùigoù-se : Eilean Mòr. Ur familh, gwechall gozh, he dije klasket en em stalian eno ivez. Met ar gwaz, aet un devezh d'an douar bras da brenañ traoù, n'en dije ket goulet dont war e giz. Laosket eno e wreg hag o foupig. Marvet an hini bihan. Hag ar paourkaezh mamm, dilaosket, aet sot gant ar glac'har, he dije dinac'het ar relijion gristen evit distreiñ etrezek an doueoù kozh, hag e vije troet en un seurt sorserez pe morganez. Eno emañ c'hoazh, prest d'en em veñjiñ eus an dud. Gwa an hini diskiant a gredfe chom re bell war Eilean Mòr !

Estreget ar gwagennoù a zeu da fregañ war tornaodoù inizi Flannan. Lesanvet e vezont ar Seven hunters, ha preizh ar chaseerezed-se eo ar bigi, pa savont a-greiz-holl war o hent. Setu ma voe divizet, e dibenn an XIX^{vet} kantved, sevel un tour-tan war Eilean Mòr. Ar warded a rae war e dro a ranke bezañ prest da vevañ devezhioù hir en digenvez, pell eus pep tra, e-mesk barradoù imor fall ar mor hag an avelioù, paket alies e mougennnoù tev hag enkrezus...

Pevar martolod war o leve ac'h ae d'ober skipailh evezhiañ an tour-tan : Thomas Marshall, James Ducat, Donald Mac Arthur ha Joseph Moore. Tri a veze o labourat en tour-tan, e-pad c'hwec'h sizhun, e-keit ha ma veze ar pevare o tiskuizañ, e-pad pemzektez. Bep div sizhun eta ec'h ae ar vag Hesperus d'an enezenn da gas lizheroù, boued hag ar pezh a oa ezhomm, laoskel a rae eno unan eus ar warded a oa echu e goñje gantañ, hag e teue ganti unan all a oa e dro da dapout pemzektez diskuizh.

D'an 21 a viz Kerdu 1900 e oa tro Joseph Moore da zistreiñ d'an enez. Sioul e oa bet an amzer kentoc'h en deizioù-se, met aze e voe cheñchamant en amzer, kreñv an avel ha rust ar mor. E-pad tri devezh ne reas an Hesperus nemet dont ha mont er-maez d'an Hebridez, ha n'eo nemet d'ar 24 e c'hallas tostaat da Eilean Mòr. Gwall nec'het e voe Moore neuze pa welas e oa marv gouloù an tour-tan. Ret e voe gortoz e-pad daou zevezh all c'hoazh a-raok gallout dilestrañ dizañjer. Ne oa netra prest da zegemer tud an

Hesperus. Ne oa deuet den e-maez an tour-tan pa oa bet sonet ar boulder.

Pa erruas Moore en tour-tan ne gavas den. Yen ha goullo e oa pep tra, met en urzh, kempenn, war-bouez demorañchoù ur pred, yen, war an daol. Ur gador gouezhet. Mechennoù al lampoù a oa bet naetaet, petrol a oa e-barzh, prest e oant da vezañ enaouet. Un dra iskis : diwar an tri rumm dilhad-glav ha botchoù e vanke daou, ne chome nemet re Mac Arthur.

Furchet e voe e pep lec'h war an enezenn gant martoloded an Hesperus, met ne voe kavet roud ebet eus an tri den. Gwelet a rejont avat e oa bet gwalleget kae ar c'hornôg gant an amzer fall. En ur c'havr-houarn, war ul leurenn, ugent metr a-us d'ar mor, e oa funioù o tivilhañ. Ar funioù-se a gustume bezañ klenket en ur c'houfr, dek metr uheloc'h c'hoazh. Daoust hag e vije bet ur gorventenn varzhus, gant taolioù-mor tregont metr uhelder, oc'h ober he reuz war an enezenn, hag e vije aet ganti koufr ar funioù, a vije kouezhet war ar c'havr-houarn ? Diaes a-walc'h krediñ an dra-se, memes tra. Hag e vije aet an tri den gant ar mor ? Diaes krediñ ivez e vije bet sot a-walc'h ar vartoloded kozh, skiant-prenet e-leizh gante, evit mont er-maez, war ur c'hae, gant un amzer ken spontus. Ha ma oant aet, perak 'ta e oa chomet dilhad glav Mac Arthur en tour-tan ?

Joseph Moore ha kabiten an Hesperus a daolas ur sell e deizlevr an tour-tan, skrivet gant Thomas Marshall. Sed-aman ar pezh a c'halljont lenn :

« 12 a viz Kerdu. Barr-avel norzh kard biz. Dirollet ar mor. Sac'het omp aman gant ar gwall-amzer. 9 eur noz. Biskoazh ken gwazh gwall-amzer. Taolioù-mor uhel-uhel, a zeu da fregañ war an tour-tan. Pep tra en urzh. Ducat imoret fall. »

Gwall-amzer spontus war Eilean Mòr ? E Lewis, ugent mile ac'hane, e oa bet sioul an amzer en deiz-se... Iskis ha di'hortoz ivez an evezhiadenn diwar-benn Ducat.

Da hanternoz, en deiz-se c'hoazh, e oa bet skrivet goude :

« Atav ken gwazh ar barr-amzer. Ne sioula ket an avel. Sac'het omp ; n'hallomp ket mont er-maez. Ul lestr a dremen, e gorn o son. Gallout a ran gwelet ar gouleier er c'habinnennoù. Sioul eo Ducat. Mac Arthur o ouelañ. »

Daoust petra en deus gallet lakaat ur gwaz evel Donald Mac Arthur da ouelañ ?

« 13 a viz Kerdu. E-pad an noz he deus padet ar gorventenn. An avel o sachañ d'ar c'hornôg kard biz. Sioul eo Ducat. Mac Arthur o pediñ. »

Dec'h o ouelañ, hiziv o pediñ...

« Kreisteiz. Gris eo an deiz. Ducat, Mac Arthur ha me hon eus padet. »

Pa reas Moore e zisklêriadenn evit an enklask e lavaras n'en devoa ket bet gwelet hini ebet eus e gamaraded o pediñ evel-se. N'halle ket bezañ dre ma oant spontet gant ar barr-amzer, kar o-zri o devoa bet tro alies da stourm ouzh meur a gorventenn e-kerzh o bloavezhioù hir war vor.

Gant ar frazenn diwezhañ-mañ e echue an deizlevr :

« 15 a viz Kerdu. Echu ar barr-amzer. Sioul eo ar mor. E dorn Doue emamp. »

Ne oa bet skrivet netra d'ar 14. Perak ? E-kerzh nozvezh ar 15 a viz Kerdu e oa bet darbet d'ar steamer Archer mont da skeiñ war ar reier e Eilean Mòr, kar ne oa ket an tour-tan war-enaou. Sur a-walc'h e oa kollet an tri den a-benn neuze. Daoust hag e vije bet ur gorventenn iskis o fardañ war an enezenn ha ne vije ket bet santet e lec'h all ? Aet e vije Ducat, Mac Arthur ha Marshall betek kae ar c'hornôg, ha paket e vijent bet gant ur wagenn vras. Met perak ne oa ket e zilhad glav gant Mac Arthur ? Kentoc'h e vijent aet er-maez ur wech sioulaet an amzer, da ensellet pep tra, dreist-holl pa lavar frazenn diwezhañ Thomas Marshall e oa tremenet ar gorventenn.

Petra zo c'hoarvezet 'ta neuze ? Alies e soñjer en dije gallet unan eus ar baotred treiñ sot, lazhañ an daou all hag en em

zistruj' goude. Ur barrad follentez relijiel ? Ur weledigezh en dije bet marteze, evel sant Flannan gwechall, a lavare en devoa gwelet Doue ? Ha ne vije bet eus ar barr-amzer spontus nemet en o faltazi ?

Kontet am eus ma gwirionez. Na c'hwi, petra eo hoc'h hini ?

Al Liamm & Brezhoweb

Mich
Beyer

Ar c'hoant da zeskrivañ

Gant Corinne ar Mero ha Brezhoweb e vez kinniget un abadenn 6 munutenn gouestlet d'ar skrivagnerien ha d'ar skrivagnerezed : amañ e vez roet ar gaoz dezho da lenn ur bajennad eus o oberenn ha « da rannañ o soñjoù gant ar selaouerien ». 24 abadenn a vo en holl. Kinnig a rimp deoc'h lenn an atersadenn war Al Liamm pe war al lec'hienn a bep eil.

Trugarez da Brezhoweb evit an aotre embann hag ar poltriji kinniget deomp evit ur bennozh Doue.

An tour-tan

Da vont en e c'hourvez en doa dibabet un oufig traezh sec'h kleuziet gant an tarzhoù da vare taolioù imor diwezhañ ar goañv. War ar mor en em lede gouel ur vorlusenn danav ha na vire ket ouzh sterenn an deiz da deurel brokus he c'hlouarijenn war ar bed.

Klozet en doa e zaoulagad. A-dreuz danvez tanav e zilhadao en em roet, aketus ha gorrek, da euredenn beurlvat e gorf gant an traezh klouar ha blot. Da bep elfenn anezhañ en doa klasket reiñ ar bounnerded, eus e gilpenn betek e seulioù, e-giz pa vije bet mennet d'en em sankañ da vat en traezh.

Ne oa mouch avel ebet. A van da van, skoazellet gant dousoni skinoù an heol, en doa gellet dre e spered sevel kartenn resis ha pervezh e holl gigennoù distegn, e holl organoù hag a hañvale moredet, hag heuliet en doa froudoù didurmud ar gwad. Ur weladenn ennañ e-unan en doa kaset, ha souezhet e oa bet gant evezhiegezh talmadennoù e galon, gant ar skañv ma oa e skevent, hag a veze peurliesañ ken pounner dezhañ koulskoude.

Ne chome mui 'met ur stegn ennañ : ar c'hoant, diaes da enebañ outañ, da ziglozañ e zaoulagad. Neuze, hep mar ebet en dije savet e benn war-zu ar mor, un disterañ da gentañ, ha frankoc'h da c'houde. Penaos mirout a sevel e benn etrezek an tarzhoù o tont da vervel, par d'ur momeder bouzarus, etrezek divrec'h morgazh an tarrodoù o vont da flourañ gorre ar mor, etrezek an dremmwel gwenn ?

Hogen abeg pennañ e vezañs eno e oa klask gouzout ha barrek pe divarrek e vefe da dalañ ouzh galloud hud ar

meurvor warnañ. Gwiriañ ha gouest e vefe-eñ da bellaat, ha pa vefe war un hed dister, ha pa vefe ul lajadig, diouzh an drammm ken kreñv. Ne oa ket evelkent gant ar soñj distreiñ d'an argoad m'en doa ranket ober e annez e-pad pell, nann, met ne c'houzañve dalc'h ebet. Dalc'h ebet, ha pa vije hini e garantez a-holl viskoazh.

Chom hep sellet, ya, marteze, un afer youl e oa, traken. Ober skouarn vouzar avat a oa un afer all, anez menel kousket. Neuze en em grennas da lakaat holl e evezh gant kan ha diskan ar mor hag a oa gant e chal d'ar poent-se. Strivañ a reas par ma c'hellas da skarzhañ ar skeudennoù hoalus a c'hane diwar ar son-se en e askre, ha da dreiñ anezhañ en un dra difetis. Ur son ha na vefe nemet ur son glan ha neptu. Ur son gwenn.

Klask a reas touellañ e spered oc'h ober kont ar gwagennoù, betek an navet hini, hunvre an algoritm peurbadel. Met diviañ a reas, hag en aner. A-dreñv e valvennoù kloz e talc'he atav an diamantoù sall da skediñ, da ganevedenniñ, atav e talc'he ar seizennoù damvoull ha lusk-dilusk da vamiñ anezhañ en tu all da harz e valvennoù serr.

En em lakaat a reas da foll, da hunvreer gloriüs ha divergont. Ha ne c'hellas erfin nemet distreiñ diwar e vennozh kent. Trec'het e oa. Diglozañ a reas e zaoulagad ha lezel e sell da gantren en e frankiz.

Neuze en gwelas, en e sav-sonn war linenn wenn an dremmwel, trolinenn veurdezus o tiguzhat diouzh ar vorlusenn.

An tour-tan en e gloar.

miz Meurzh 2004

An destenn-se am eus bet c'hoant lenn,

peogwir e oa disheñvel eus ar pezh a skrivan peurliesañ, ar pezh a zo anavezet gant an dud. N'eo ket ur romant, n'eo ket stumm ur romant, na stil ur romant tamm ebet. Un dra verr eo, hag er mare-mañ 'maon un tammig gant ar c'hoant skrivañ traoù berr pe dastum traoù berr bet skrivet ganin ha klask a ran reiñ un tañva eus an traoù a from ac'hanon hag a c'hell lakaat ac'hanon da skrivañ traoù berr-tre mod-se.

Ur bern traoù a from ac'hanon,

an tourioù-tan evel-just, estreget-se a zo ! Seurt testennoù a skrivan alies pa vezan bet o pourmen ha bet gwelet un dra bennak pe bevet un dra bennak pe bet ur gaozeadenn gant unan bennak. Bez 'c'hell dont diwar koulz lavaret netra.

Diaes eo lavaret eus pelec'h e teu ar from... Dont a ra war-noc'h mod-se en un taol ! Hag a-wechoù... Pa vezan e-barzh ar c'harr e soñjan e traoù zo evel-se : e c'hell bezañ ur goumoulenn pe forzh petra hag e teu traoù em fenn hag e skrivan anezho war-lerc'h. Met evit lâret petra a from ac'hanon... Gwir eo, traoù an natur peurliesañ, traoù ar

mor met ivez an darempred gant an dud. Tout ar pezh a c'hell c'hoarvezout war ar pemdez. Me 'garfe mont war an hent-se deiz pe zeiz : embann traoù na vefe ket ur stumm boas evel romantoù pe danevelloù : terriñ marteze un tammig ar skeudenn am eus roet betek-henn.

Ar c'hoant da zeskrivañ a zo un tammig e-giz ur c'hleñved, din-me bepred,

n'haller ket achap outañ. Ya, ur seurt kleñved eo, n'eo ket ur c'hleñved displijus, met ya... diaes eo lavaret se. Ma ne vijen ket bet skrivagnerez, marteze e vijen bet livourez : me 'm eus ezhomm skeudenniñ ar pezh a santan, ar pezh a vevan. Ha koulz lavaret a-viskoazh eo bet evel-se ganin.

Skrivañ a ran evidon,

peurliesañ gwir eo. A-wechoù e teu ganin, alies memes zoken, ar c'hoant da rannañ ar pezh am eus skrivet ha da lakaat unan bennak da lenn. Met da gentañ-penn e skrivan evidon-me. Memes ar romantoù hag an danevelloù a skrivan anezho da gentañ penn evidon.

Me zo war hent ar c'hoariva a lârfen.

Skrivañ ur pezh-c'hoari a zo d'am soñj un dra diaes-tre. Bez' e ranker kas un istor penn-da-benn nemet diwar komzoù an dud. Ya ! Din-me eo ur vicher ! Kurius on, ober a rafen a-walc'h un taol-esa. Met aon 'm eus ! Aon 'm eus peogwir e vezan-me plijet ivez da skrivañ da zeskrivañ an traoù. Se 'ran kalz. Plij' a ra din ivez sevel divizoù met atav, atav, e teskrivan santimantoù... e teskrivan broioù. Gant ar c'hoariva e ranker lakaat tout da dremen dre ar c'homzoù. Un Arz eo dioutañ e-unan.

Embannet eo bet ar skrid hag an atersadenn-mañ gant aotre ar skrivagnerez hag adlennet eo bet ganti. Diwar-se e c'hall bezañ un disterig disheñvel diouzh abadenn Brezhoweb.

Adkavit Rummad ar skrivagnerien pa garit war brezhoweb.bzh.

HA DAOU C'HOULENN OUZHPENN...

Sonerezh a vez ganeoc'h pa skrivit ?

Ne selaouan morse sonerezh pa labouran. Daou abeg zo : pa selaouan sonerezh, forzh pe hini e ve, ne c'hellan ober tra all ebet. Ha pa vezan o skrivañ e plij din bezañ en didrouz evit bezañ da vat e-kreiz ma labour, hag ivez peogwir e c'hoarvez alies ganin lavarout a-vouezh uhel ar pezh a lakaan war ar skramm.

Un nemedenn zo : pa oan o skrivañ *Kan ar Mein* e selaouen koulz lavaret diehan *Oferenn Tournai* gant Strollad Organum Marcel Pérès, e-ser skrivañ, da gentañ peogwir e oa diazez pennañ ar romant ha da eil evit splujañ en aergelc'h e oan o teskrivañ. Ar bladenn a chome en urzhiataer, lakaet da vont kerkent ha digoret teul ar skrid.

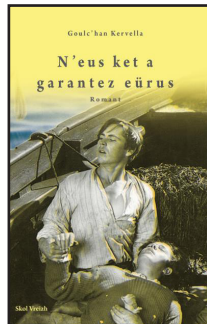
Evit ar romantoù all ma 'm eus graet anv eus pennadoù sonerezh e oa kentoc'h diwar eñvorennoù eus doareoù sonerezh a garan, met ne 'm eus ket bet ezhomm d'o adselaou. Menegiñ a c'hellan *Nisi Dominus* Vivaldi hag *If music be the food of love* gant Purcell a gaver e-barzh *Etrezek an Enez*. Pe c'hoazh e-barzh 27 devezh ur ganaouenn jazz gant Anne Ducros, *Taking a chance of love*, ha sonerezh-dibenn ar film *One night stand*. E-barzh *Andon ar gasoni* ez eus ivez ur pennadig berr tennet eus *Das Lied von der Erde* gant G. Malher kanet gant Kathleen Ferrier. Ha gwir eo ez on techet a-walc'h da grouiñ tudennoù a vev e kompagnunezh ar sonerezh. Evel en ur mod heklevioù pe skeudennoù eus o buhez, eus o santadurioù da vareoù resis.

Peseurt levr a blijfe dit e vije lennet gant hol lennerien ?

Nag ur goulenn ! Ur mell listennad a c'hellfen sevel ! Chomomp gant daou neuze hag e brezhoneg. Lennet pell-pell zo, *Itron-Varia Garmez* gant Y. Drezen, d'ur mare ma 'm boa mil boan da zisklipañ div frazenn vrezhonek prop hag en em lañset er romant-se pa oa bet lavaret din e oa diaes-kenañ da lenn. Kiet em boa, strebotet war ur bern gerioù met daoust da se e oan bet bamet. Me 'gred e oan bet plijet dreist-holl dre ma oa leurennet buhez an tudennoù e-kreiz ur gevredigezh vev ha dre ma oa deskrivet o santimantoù en un doare modern ha soutil.

Evit an eil e tibabin unan lennet nevez zo, *N'eus ket a garantez eürus*, gant G. Kervella. Hemañ a alifen dreist-holl d'an holl re o devez aon a-wechoù da lenn brezhoneg war zigarez ne 'n em santont ket en o aez gant ar yezh. E lennet 'm eus en un tenn, hep soñjal zoken e oan o lenn brezhoneg ! Disoñjet e vez ar yezh, daoust dezhi bezañ kaer, ha ne chom nemet ar blijadur da heuliañ planedenn an tudennoù. Dispar.

Pluennoù liseidi Diwan

D'ar Meurzh 10 a viz Ebrel 2016 e oa bet Herve Latimier hag Annaig Kervella betek Lise *Diwan* da ginnig kelaouenn hag embannadurioù *Al Liamm*.

Pedet e oant bet gant Tomaz Laken-Jak, kelenner brezhoneg. Gant an eilvet klas-se, 35 lisead ennañ, ez eus bet un eskemm frouezhus ha liesseurt. Tro 'z eus bet da c'houzout un tammig hiroc'h diwar-benn lennadennoù ar re yaouank ha daoust ha dedennet int gant ar skrivañ.

Profet 'z eus bet dezho un toullad niverennoù hag un nebeud levrioù. Peadra da voueta ha da vagañ amzer ha spered ar re a vourr gant al lennegezh pe ar brezhoneg.

Gant kalz a blijadur e kinnigomp amañ un tañva eus danevelloù bet savet ganto. Darn a zo bet skrivet a-stroll, darn all a zo labour hiniennoù. Diwar an holl skridoù eo al liseidi int-i o-unan, o deus dibabet ar re a gavfot amañ da heul.

Ra vint holl trugarekaet, al liseidi hag o c'helenner.

An dezertour

Goulven KERSANTE

Ur wech e oa, e 1914, ur paotr anvet Jakez Gwilhoù. Bevañ a rae en e di-feurm e parrez Lanvaoz, gant e wreg hag e vugale. Start e oa ar vuhez met disoursi e oa, ha pell eus an holl drubuilhoù a c'hellfed kavout er bed d'ar mare-se. Kollet e oa Lanvaoz war ar maez, ken kollet ken n'errue ket kalz a geleier eno. Met un deiz e erruas un den gant kalz a lizhiri, unan evit pep gwaz. An deiz-se en devoa komprenet Jakez e cheñchfe e vuhez da viken.

Ul lizher soudardañ kaset gant ar Stad e oa. Kroget e oa ar brezel. Amzer en doa bet da brientiñ un nebeud traoù ha da lavaret kenavo d'e familh, a-raok bezañ kaset da Wern, evit ur stummadur berr soudard. Diaes-tre e oa evit Jakez, ar wech kentañ 'oa dezhañ kuitaat e familh hag e di. Met gouzout a-walc'h a rae ne oa kement-mañ nemet nebeut a dra e-keñver ar pezh e oa o vont da vevañ war an talbenn. Neuze e heulie al luskad, en ur eñvoriñ e vuhez vrav e Lanvaoz.

Pemp miz war-lerc'h, e 1915, e Ypres, kouezhañ a rae ar

bombezennoù evel ar glav er gouiañv. Puchet e oa Jakez en ur foz-difenn gant soudarded e gompagnunezh, pe kentoc'h ar pezh a chome diouti. Ne gouske ket mui kazi, n'en doa tamm meiz ebet eus an amzer ken. Yen-tre e oa an amzer ha n'en doa nemet e vantell vildoullet evit gwareziñ anezhañ. Aze e oa, er fank, o selaou an douar o krenañ dindan ar bombezennoù.

Krignet e oa ar gompagnunezh gant an naon hag ar c'hleñvedoù degaset gant ar c'horfoù-marv hag ar razhed. Abaoe un nebeud sizhunioù marteze e oa bet disklêriet e foz-difenn re dost eus an talbenn, diwar-se ne veze ket mui degaset lizhiri e wreg. Un deiz avat, e oa erruet skuizh Jakez. E-pad an noz, d'ar mare mat, e tec'has kuit er maezioù distrujet.

Gant Klaod, surjian e gompagnunezh, e oa bet gwelet. Merzet en doa e emzalc'h iskis abaoe nebeut setu e veze o spiañ anezhañ. Mont a reas war e lerc'h.

Jakez a rede ar buanañ ma c'helle. Aon-bras en doa, padal e oa eürus o vonet kuit. « Dieub on ! War-zu ur gêriadenn, gant un tammig a chañs, e kavin un oto bennak e stad vat. Mall zo warnon da adkavout ma familh. Petra a lavaro ma gwreg ? N'eus rebech ebet d'ober din ! Gwelloc'h bevañ kuzhet eget mervel er brezel didalvoud-se. »

Abaoe un eurvezh e rede bremañ, skuizh-marv e oa met ret e oa dezhañ tec'hout pelloc'h c'hoazh. A-daol-trumm, en ur dreiñ e benn, e welas Klaod, surjian e gompagnunezh, o redek war e lerc'h. Pell a-walc'h e oa c'hoazh, met ne vefe ket pell o tapout anezhañ. Un den kreñv e oa Klaod, ha liv ar fulor war e zremm. Soñjal a reas Jakez : « Ma Doue ! N'on ket gwall greñv da redek, lazhet e vin sur ! ». Ne oa tamm nerzh ebet ken gant ar paotr, met kenderc'hel a rae da redek, sachet gant soñj ur vuhez vrav, ur vuhez hep brezel. Ken skuizh e oa erruet ma kouezhas war an douar. Adtapet e voe.

— Paourkaezh dezertour ! Ne 'z a ket mat en ho penn ?

— Erruet on skuizh gant ar brezel didalvoud-se !

— C'hoant 'peus da vervel pe betra, digarezit, rediet on da lazhañ ac'hanoc'h, a lavaras Klaod en ur vukañ e fuzuilh war Jakez.

— Tennit 'ta ! Petra a c'hortozit ? N'eus forzh penaos e vo marv an holl a-benn nebeut ma kendalc'h evel-se, kerkoulz echuiñ ganti bremañ.

— Ya, ar gwir zo ganeoc'h, a respontas ar surjian tristik.

— C'hoant am befe bet da welet he dremm ur wech diwezhañ, a lavaras Jakez en ur gregiñ da leñvañ.

— Kompren a ran... Ur familh 'm eus ivez. Gallout a rit mont kuit.

— Deuit ganin ! N'ho peus netra da goll.

Goude ur pennadig e lavaras Klaod :

— Mont a ran ganeoc'h.

Kerzhout a reas an daou zen e-pad pell. Skuizh-marv e oant ha naon du a oa ganto. Klaod a anaveze mat an hent evit mont kuit neuze e heulie Jakez anezhañ. Teir eurvezh diwezhatoc'h e verzas Jakez un dra iskis : seul belloc'h e kerzhe, seul greñvoc'h e oa an trouz. Un trouz spontus e oa. A-benn ar fin e oant erruet en-dro e-kreiz o c'hompagnunezh. Tennañ a reas Klaod war Jakez ha lavarout d'ar soudarded all :

— Adkavet 'm eus an treitour.

An dezertour, astennet er fank hag hanter-vouget en e wad, a lavaras en ur vousec'hoarzhin : « Trugarez... ».

An evn tan

**Divi ALLIOT &
Aziliz BOISTUAUD**

En ur vro bennak, en ur rouantelezh bennak, e veve an tsar Demian hag e dri mab : Piotr, Vassili hag Ivan. An tsar-se a oa perc'henn war ur jardin varvailhus, e-lec'h ma veze kavet bleunioù eus ar re gaerañ ha gwez eus ar re briziusañ. Met e-mesk an holl wez, e-mesk an holl vleunioù e oa ur wezenn eus ar re ralañ, teñzor priziusañ an tsar, ur wezenn hec'h avaloù aour.

An tsar a seblante magañ karantez evit ar wezenn-mañ, bep noz e konte an avaloù prizius, hag adkontañ a rae anezhe diouzh ar beure. An tsar a remerkas e veze laeret e avaloù karet. Ar warded a chome boud ha setu kollet gant an tsar e c'hoant kousket, debriñ hag evañ. Gervel a reas e vibien.

— A'i on poazh ! Ne c'hell ket padout ! D'an hini a zizoleo al laer hag a dapo anezhañ e roin un hanter eus ma rouantelezh hag an hanter all pa vin aet d'an Anaon.

Touiñ 'reas e vibien da dapout al laer ha d'ober e stal dezhañ ha Piotr-Tsarevitch 'voe an hini kentañ d'ober gward er jardin. Tro ar jardin a reas, e-barzh ar geot e c'hourvezas,

hag en em reiñ da gousket a reas. Pa tihunas e vanke meur a aval er wezenn. Raktal dihunet e c'halvas an tsar e vab.

— Ha keloù mat a gasez din ma mab ? Ha tapet eo bet al laer ?

— Nann ma zad, ha koulskoude on chomet dihun an nozvezh-pad.

An noz war-lerc'h e voe tro Vassili. Tro ar jardin a reas, e-barzh ar geot e c'hourvezas hag en em reiñ da gousket a reas. Pa tihunas Vassili, e vanke meur a aval er wezenn.

— Neuze ma mab, ha gwelet 'teus al laer ? a c'houlennas an tsar.

— N'am eus ket, Tad, gward 'm eus graet an nozvezh-pad, n'em eus kousket takenn na gwelet den ebet, ne gomprenan seurt !

An trede nozvezh e voe Ivan diouzh tro. Gant an aon da gousket e kerkze diehan, e teufe an hun, e vije tapet gant ar skuizhder, e c'hlebie e zremm gant ar glizh, ha kenderc'hel a rae gant e ward. Pa sonas hanternoz e spurmantas ul luc'h bras o tostaat diouzh ar jardin, o sklêrijenniñ pep tra, ken sklaer a oa ken e vije bet kredet e oa deiz : un evn tan, kludet war ar wezenn, a oa o tebriñ an avaloù prizius. Ivan-Tsarevitch a dostaas dousik diouzh an evn ha kemer a reas krog en e lost. Met ken kreñv 'oa an evn ken e tec'has kuit, en ur leuskel ur bluñvenn eus ar re geraan e dorn Ivan.

Diouzh ar beure e kontas Ivan d'e dad petore laer a zistruje e jardin hag e tiskouezas dezhañ pluñvenn an Evn Tan. An tsar a voe leun a levenez, adkavout 'reas ar c'houisk hag an naon, hag aet e oa al lapous diwar-wel. Met dre forzh sellet ouzh ar bluñvenn, e roe c'hoant kened an evn d'an tsar, ha kregiñ a reas da soñjal enni bemdez, bep noz betek laerezh e gousk digantañ. Un deiz e c'halvas e vibien. Perak n'afec'h ket da fouetañ bro ha degas din an Evn Tan-se ? Mod-all e teuio da laerezh hon avaloù diganimp adarre.

Sentiñ reas an daou vab henañ. Prientiñ hag houarnwiskañ
'rejont o c'hezeg ha bec'h dezhi. Ivan, ar bidoc'hig a rankas chom
gant e dad met dont a reas a-benn da lakaat anezhañ da blegañ.

*
* *

Ur gontadenn a vez kontet buan, an traoù az a gorrekoc'h.
Marc'hegañ 'reas pell betek ur c'hroashent. Aze, war ur
pikol maen e oa skrivet ar gerioù da heul :

*Neb az aio war-eeun en devo riv ha naon,
Neb az aio a-zehoù a chomo yac'h ha dibistik met koll a raio e
varc'h,
Ha neb az aio a-gleiz a varvo met dibistik e chomo e varc'h.*

Buan e choazas Ivan mont a-zehoù evit chom hep mervel
ha nom pas kaout na riv na naon. Beajiñ 'reas tri devezh-pad
betek erruout en ur c'hoad bras, teñval ha don. A-greiz-holl
e lammas ur bleiz gris davetañ. Ivan n'en devoa ket amzer da
zic'houinañ e gleze a-raok d'e varc'h bezañ taget ha distroet ar
bleiz er c'hoad en-dro. Petra ober hep marc'h ? Kenderc'hel a
reas Ivan gant e veaj war droad, met goude bezañ bet kerzhed
tri devezh-pad e oa tost da vervel gant ar skuizhder hag an
naon. En em lezel 'reas da gouezhañ war ur c'hef, digalonekaet,
pa teuas ur bleiz gris er maez eus ar c'hoad.

— Gwall drist e seblantez bezañ, Ivan-Tsarevitch, perak
'ta ?

— Penaos chom hep bezañ trist, petra 'rin-me hep ma
marc'h ?

— Ganit eo bet choazet da hent, piv out evit klemm evel-
henn ? Met truez 'm eus diouzhit. Lavar din da belec'h emaout
o vont, ar pezh emaout o klask.

— Ma zad, an tsar Demian en deus kaset ac’hanon da glask war-lerc’h an Evn Tan.

— Biken ’pefe kavet anezhañ da-unan. Me eo an hini nemetañ, er vro-mañ, a oar e pelec’h emañ e glud. En eskemm eus buhez da varc’h e servijin ac’hanout feal. Krap ’ta war ma c’hein ha dalc’h krog mat !

Krapat ’reas Ivan war gein ar bleiz hag eñ da vont kuit d’an daoulamm ruz.

En ul lamm e treuz ar menezioù, en ur c’hammed e treuz an traoñiennoù, e bavioù a lonk ar spas, gant e lost e tiverk e roudoù.

Herzel ’reas ar bleiz dirak ur voger wenn vras.

— Krap gant ar voger ! A-drek emañ kaerañ jardin a zo hag er jardin-mañ ur gaoued aour, hag enni an Evn Tan. Tap an evn met diwall da chom hep stokañ d’ar gaoued pe gwallleur a c’hoarvezo dit !

En em silañ ’reas Ivan a-dreuz ar jardin betek an evn. Kemer a reas al labous ha prest e oa da loc’hañ kuit pa sellas ouzh ar gaoued. Na pegen kaer, na pegen lufus e oa ! « Met penaos e rin evit kas an evn ganin ? Gallout a rafen kemer ar gaoued ganin kement hag ober. » Ankoueout a reas ar pezh ’oa bet lavaret dezhañ gant ar bleiz kozh ha kemer a reas krog er gaoued. A-greiz-holl e sonas ar c’hleier, dihuniñ ’reas ar warded ha kaset e voe ar paotr yaouank dirak an tsar Afrone.

— Piv out-te ? a huchas an tsar fuloret ruz. A belec’h out, da beseurt tad out mab ?

— Ivan-Tsarevitch eo ma anv, mab d’an tsar Demian. Deuet on da bakañ hoc’h Evn Tan a oa kustum da zebriñ avaloù aour jardin ma zad.

— A ! Ivan-Tsarevitch, ma vefes deuet da welet ac’hanon em bije roet anezhañ dit didrubuilh, pe eskemmet gant un dra bennak. Bremañ avat e vo gouvezet a-dreuz ar rouantelezh eo Ivan-Tsarevitch ’met ul laer. Met madelezhus on, ma kasez

ur gevridi da benn evidon e roin dit an Evn Tan. Ret e vo dit treuziñ nav bro warn-ugent hag eus bro an tsar Koussman e tegasi din ar marc'h e voue aour.

Mont kuit a reas Ivan, mezh warnañ, ha distreiñ 'reas davet ar bleiz evit kontañ e walleurioù.

— Perak na peus ket ma selaouet ? Perak 'teus tapet krog er gaoued ? Lavaret em boa dit chom hep en ober koulskoude.

— Digarez ac'hanon mar plij, gwir eo e oa fall en ober.

— Mat eo, tav. Krap war ma c'hein ha krog mat, da di an tsar Koussman omp o vont.

Krapat 'reas Ivan war gein ar bleiz hag eñ da vont kuit d'an daoulamm ruz. En ul lamm e treuz ar menezioù, en ur c'hammed e treuz an traoñiennoù, e batioù a lonk ar spas, gant e lost e tiverk e roudoù ha buan e errujont dirak ar marchosi.

— Ke' da gerc'hat ar marc'h met chom hep stokañ d'ar brid pe gwalleur a c'hoarvezo dit.

En em silañ 'reas Ivan betek ar marchosi ha tapout krog er marc'h dre e voue aour met gwelout a reas ar brid. « Penaos kas ur marc'h hep brid, ken kaer eo honnezh ! » Met dres d'an ampoent ma tapas ar brid e sonas kleier ha kaset e voe Ivan dirak an tsar Koussman.

— Piv out-te ? a huchas an tsar fuloret ruz. A belec'h out, da beseurt tad out mab ?

— Ivan-Tsarevitch eo ma anv, mab d'an tsar Demian.

— A ! Ivan ma vefes deuet da welet ac'hanon em bije roet anezhi dit dre zoujañs ouzh da dad, met bremañ e ouezo ar bed a-bezh n'eo Ivan-Tsarevitch nemet ul laer. Met kontant on da bardoniñ dit. Ret e vo dit treuziñ nav bro warn-ugent hag e bro an tsar Dalmat e tegasi din e verc'h, Elenn ar Goantenn.

Mont kuit a reas Ivan, mezh warnañ, ha distreiñ 'reas davet ar bleiz evit kontañ e walleurioù.

— Perak na peus ket ma selaouet ? Perak 'teus tapet krog er brid ? Lavaret em boa dit chom hep en ober koulskoude.

— Digarez ac'hanon mar plij, gwir eo e oa fall en ober.

— Mat eo, tav. Krap war ma c'hein ha stag mat, da di an tsar Dalmat omp o vont.

Krapat 'reas Ivan war gein ar bleiz hag eñ da vont kuit d'an daoulamm ruz. En ul lamm e treuz ar menezioù, en ur c'hammed e treuz an traoñiennoù, e bavioù a lonk ar spas, gant e lost e tiverk e roudoù ha buan e errujont e ti an tsar, dirak ur jardin klozet gant kaelioù aour.

— Ar wech-mañ ez in ma-unan, gortoz ac'hanon dindan ar wezenn derv-mañ.

Lampat 'reas ar bleiz gris dreist ar gloued ha mont a reas da guzhat e-mesk ar skod. D'an abardaez e teuas Elenn da bourmen er jardin heuliet gant he lez. Tra ma oa ar briñsez o tastum ur vleunienn e lammas ar bleiz daveti, sammañ anezhi war e gein ha dao ken trumm ha ma oant erruet. Dindan ar wezenn derv e adkavas tsarevitch.

— Krap buan ! Heuliet 'vefomp !

Krapat a reas Ivan war gein ar bleiz, ar briñsez en e zivrec'h ha dao d'an daoulamm ruz. Gant an aon e oa chomet semplet ar goantenn met pa tivunas e welas petore priñs brav ha yaouank en devoa skrapet anezhi ha gouzout a rejont o-daou e oa piket o c'halonoù.

Keit ma oant o tostaat ouzh rouantelezh Koussman e ouele Ivan daeroù puilh.

— Na perak emhout o ouelañ ? a c'houlennas ar bleiz. Na petore hini da glac'har ?

— Karout a ran Elenn a-greiz ma c'halon, penaos 'rin evit rein anezhi d'an tsar ?

Sellet reas ar bleiz gris oute, ha ken kaer e kave anezhe asambles ken ma lavaras :

— Lavaret 'm eus e chomfen feal dit, ha ma ger a zalc'hin.

Mont da briñsez a rin ha me an hini eo a vo roet d'an tsar Koussman, gortoz a raio ar briñsez er c'hoad. Kerkent ma vo ar marc'h e voue aour ganit e vo dav dit mont kuit ganti, redek a rin war ho lerc'h.

Skeiñ 'reas ar bleiz war al leur hag eñ da vont da briñsez, eskemm a reas Ivan anezhañ gant ar marc'h ha dao setu eñ aet kuit gant Elenn d'an daoulamm ruz war varc'h, en ur lezel ar bleiz war o lerc'h.

E-keit-se e oa an tsar o eureudiñ gant ar briñsez faos ha pa glaskas pokat d'ar goantenn en em gavas gant blev kalet e plas lapennoù tener. Huchal 'reas an tsar hag a-drugarez d'ar cholori e skampas kuit ar bleiz da adkavout an daou amoureux.

Ur wech e rouantelezh an tsar Afrone e oa Ivan o ouelañ puilh adarre.

— Petra c'hoarvez ganit ? eme ar bleiz.

— O soñjal er marc'h e voue aour 'on ha mantret eo ma c'halon o c'houzout e vo dav din eskemm anezhañ gant an evn tan.

— Lavaret em eus e chomfen feal dit, ha ma ger a zalc'hin. Mont da varc'h e voue aour a rin ha me eo a vo roet d'an tsar. Ar briñsez hag ar marc'h a c'hortozo er c'hoad.

En ur welet Ivan o tont war ar marc'h priziuse vousc'hoarzhas an tsar Afrone, reiñ a reas an Evn Tan da Dsarevitch ha mont a reas Ivan kuit en ur laoskel ar bleiz war e lerc'h ha dao, aet ar priñs kuit war varc'h, ar briñsez etre e zivrec'h.

E-keit-se e oa an tsar Afrone o chaseal war e varc'h nevez. Met a-daol-trumm e winkas ar bleiz ha kouezhet an tsar, amzer d'ar roue sevel adarre e oa tec'het kuit ar bleiz pell alese, davet Ivan, ar marc'h hag ar goantenn.

Goude ur pennadig amzer e erruas ar strolladig e-kichen ur c'hoad :

— Aze an hini eo em eus dic'houzouget da varc'h hag amañ

eo e laoskin ac'hanout, met na rez ket biloù, da welout a rin adarre.

Ar priñs a drugarekaas ar bleiz teir gwech a-raok mont kuit. « Met perak em befe ezhomm dioutañ c'hoazh ? » a soñje ar priñs yaouank. Kenderc'hel a reas gant e hent, ken disoursi ha tra, war ar marc'h, ar goantenn war e varlenn hag ar gaoued adreke.

Goude un devezh marc'hegañ e oa tost Ivan hag e vagadig diouzh palez e dad. Choaz a reas chom a-sav a-benn diskuizhañ a-raok erruout er palez. En em staliañ a rejont holl war vord ur c'hoad teñval ha don.

Dres d'ar mare-se e tremenas an daou vreur henañ dre aze. En ur welet o breur yaouankañ o kousket ken seder er geot glas, ur briñsez eus ar re goantañ etre e zivrec'h, ar marc'h e voue aour staget ouzh ur wezenn nepell alese hag an evn warnañ, e voe piket ar breudeur ha trelatet gant ar gounnar.

— Disprizet en deus ac'hanomp ur wech c'hoazh en ur zegas ar bluñvenn d'hon tad, arabat dezhañ tizhout ar c'hastell, eme Piotr da Vassili.

Kemer a rejont neuze bep a sabrenn ha troc'hañ a rejont penn o breur yaouankañ, skrapañ a rejont ar briñsez ha dao d'ar c'hastell war ar marc'h, an evn aour gante.

Goude ur pennadig amzer e tifoupas ar bleiz eus ar c'hoad ha chuchumuchuiñ 'reas komzoù digrompenus e pleg skouarn ar priñs hag e adpegas ar penn ouzh ar c'horf ha setu Ivan 'n e sav adarre.

— Da drugarekaat a ran ma mignon, met ret eo din mont buan da gastell ma zad !

Ha dao d'ar pimperlamm war gein ar bleiz. En ul lamm e treuz ar menezioù, en ur c'hammed e treuz an traoñiennoù, e bavioù a lonk ar spas, gant e lost e tiverk e roudoù.

Kimiadiñ 'rejont dirak ar c'hastell ha redek 'reas Ivan a-dreuz ar palez hag eñ da gontañ an istor a-bezh d'e dad.

Lakaet voe ar priñs yaouank da roue ha skarzhet e voe an daou vreur eus ar vro. Eureudiñ 'reas Ivan-Tsarevitch gant Elenn ar Goantenn ha bevañ 'rejont eürus a-hed o buhez.

Mallozh Doue

Lowan QUERE &
Gwendal LE ROUZIC

E maon o vont da gontañ deoc’h un darvoud a zo tremenet e 1850 en ur gêriadenn e Breizh anvet Lokournan. Ar gêriadenn-mañ a oa renet gant Sebastian ur paotr speredek, kreñv ha fur, bras ha kigennek. Savetaet en doa annezidi al lec’h eus an naonegezh, rak un amzer sec’hor a oa bet e Breizh d’ar mare-se, un diouer vras a zour a oa, disec’het e oa an douar, al loened hag an annezidi a c’houzañve start diwar gement-mañ.

Annezidi ar gêriadenn n’o doa netra ken da zebriñ met div sizhunvezh goude e erruas Sebastian a-greiz-pep-kreiz. Den ne oueze penaos en doa graet Sebastian, met deuet e oa a-benn da gavout boued.

Adalek an deiz ma tegasas boued, e krogas ur mallozh er gêriadenn. Bep noz ez ae un den diwar-wel. An holl a grede e oa an den-se aberzhet d’an Doue en eskemm da gig met un den ne oa ket a-du gant an displegadenn-mañ, anvet e oa Jañ-Mai. Ar paotr-se a oa un den a skiant, speredek-tre,

speredekoc'h eget Sebastian zoken met ne gomze ket kalz, setu perak ne oa ket e penn Lokournan. Evitañ ne oa ket posubl e vefe profet ar re az ae diwar-wel d'an Doue, evitañ, e oa ret kavout ur brouenn skiantel, ul lojik bennak. Soñjal a rae e oa un dra iskis en afer-se, un dra a yae a-dreuz, neuze e tivizas mont en darempred gant an annezidi da c'houlenn ganto m'oa doa gwelet tra pe dra. Kroget en doa da gomz gant gwaz pe gwreg ar re a oa aet diwar-wel, bewech tamm pe damm ar memes respont gant an holl.

« N'em eus na gwelet, na klevet tra ! Pa oan dihunet diouzh beure, e oa aet diwar-wel, an Doue en deus kemeret anezhañ pe anezhi. » Aet e oa skuizh Jañ-Mai, goulennataet en doa an devezh-pad, droug a oa ennañ. Pa oa war-nes paouez, a-greiz-holl, ur mennozh a zeuas dezhañ. Ur mennozh simpl-kaer ! Perak n'en doa ket soñjet ober an dra-se a-raok, kollet en doa kalz amzer. E fulor e oa a-eneptañ.

Ouzhpenn ur mennozh simpl-tre e oa, ar pal a oa mont da guzhat e-barzh ti un annezad, hag e-pad an noz, gant kalz a chañs, kavout ur brouenn diwar-benn an afer. Setu neuze penaos en em guzhas Jañ-Mai e-barzh ti ar re Loseg.

Noz du-dall a oa, pa glevas Jañ-Mai un trouzig, sevel a reas ha gant aked bras e selaouas. E penn kentañ, ne gleve netra, met a-benn ar fin e klevas trouz kammedoù skañv-tre. Mont a reas war-raok goustadik, ha didrouz. Tostaat a reas ouzh ur voger hag en em guzhat a-dreñv.

A-greiz-holl e savas ur skeud bras dirak Jañ-Mai. N'en doa amzer d'ober netra pa dapas un taol kreñv war e benn, pep tra a zeuas da vezañ du, ha semplañ a reas Jañ-Mai. Pa zihunas, e oa gourvezet e-barzh un ti hag a anaveze, ti Sebastian e oa. Sellout a reas tro-dro dezhañ, ha gwelout a reas ur pezh mell pakad dilhad, dilhad ar re a oa aet diwar-wel. A-greiz-holl e komprenas pep tra. Badaouet mik voe Jañ-Mai ha semplañ a reas pa welas an nor o tigeriñ.

Ar marv

Brieuc BOURREAU

En va gwele ne c'hallfen mui kousket
Goude ma oa-eñ deuet, sabatuet.
Ar pezh a lavare va breur ne oa ket sklaer,
Bez' e oa kalz a zaeroù o vont kuit diouzh va
daoulagad,
Poan a rae evel mont d'ul lec'h leun a linad.
Komz a rae eus un den kaer.
An den kaer 'oa va mamm,
Kouezhet 'oa en dour 'vel ur ran.
An Ankoù 'oa deuet d'he c'hemer
Keit' ma oa hec'h-unan er gêr,
Ha gwell a-se evit va familh
N'o doa ket c'hoant da welet anezhi o vont war-gil.

Plijout a rae dezhi riboulat ha farsal
Dreist-holl pa oa nebeut a bal,
Gant kontadennoù hengounel,
Ha nompas teurel pled ouzh an dud, eus o sell.

He bugale 'oa teñzor he buhez
Memes ma oant bugale gouez.
Bihan, gant stummoù damgaer e oa ar plac'h,
He blev a yae betek he divhar.
Daoulagad o liv glas
A gemere war he fenn, liv moutig ar chas.
Labourat a rae en ur stal botoù
Evit gounit arc'hant, renkañ kudennoù,
Degaset gant he gwaz.
Trenk e oa ar blaz.

Aze, en va gwele 'oan oc'h adober he buhez,
Abalamour d'an Ankoù n'en doa ket bet truez.
Gleb 'oa va goubenner,
A oa deuet da vezañ va eneber.
« Rez ket bil, aze 'maon c'hoazh,
En da vuhez, e kemerin ur plas.
Unan bihan met flamm
Evit ma pije c'hoant adkemer ac'hanon, 'vel un
dramm. »
Ne ouien ket ma oa aet war-raok va follentez,
Met a dra sur 'oa aet war-raok va c'harantez.
Ha me o respont da vouezh va mamm en ur huchal,
Pe c'hoazh en ur yudal.
« Kenderc'hel a rin va buhez,
'Vel ma peus desket din,
Truez, truez, truez,
N'am eus ket c'hoant echuiñ bremañ war va
daoulin. »

McDo Plistin

Francis DURAND

Me zo vont da gontañ deoc'h un istor a oa bet kontet din, istor MacDo Plistin.

E penn kentañ miz Genver 2014 e oa bet savet ur *MacDonald* e Plistin. Souezhet e oa bet ar Blistined peogwir n'eus nemet tud kozh e Plistin, ha dre vras ne vez ket debret ur bern *Big Macoù* gant an dud kozh.

E-kerzh miz Genver, daou zevezh goude digoradur ar MacDo, un implijad drammet anvet Gwenvael a oa o servijañ un Estonian. Azezet ouzh un daol all e oa Mohammed, ur c'hamikaz o c'hortoz abaoe dek munutenn, ha kroget e oa da fuloriñ.

— C'hoant 'm eus da vezañ servijet diouzhtu, e mod all e tarzhin mik ! eme Mohammed.

— Waou, ma faotr ! eme Abdoul ar Farsour, un Arab eus *téci*¹ Plistin, ma tibabez mervel amañ en ur darzhañ n'ez i ket d'ar baradoz, ha n'az po ket ar seitek-gwerc'h-ha-tri-ugent !

1 Téci : bannlev.

— Gwir, droch a-walc’h e vefe.

Azezañ a reas Mohammed en-dro.

Sevel a reas Abdoul, ha mont a reas d’ar gegin da welet petra e oa Gwenvael oc’h ober. E welet a reas gant ur sigaretenn o wallañ an Estonian, war un daol e inoks, etre an tammoù bara hag ar boutailhoù *Ketchup*. Stanket en doa genoù an Estonian gant stekoù, evit ma ne c’hellfe ket huchal mui.

Gant ar fulor e krogas an Arab da ziframmañ dornigell dor ar privezioù ha da skeiñ gant Gwenvael, met ken fuloret e oa ha ken kreñv en doa skoet ken e varvas Gwenvael diwar ar pempvet taol dornigell ha tregont met ne oa ket gwall c’hrevus, a-drugarez d’an dramm n’en doa santet Gwenvael netra.

Galvet e oa bet ar polis, en ur welout ar boliserien e oa tec’het kuit Abdoul dre ar prenestr en ur lavar « Setu ar *geufed*² ». En ur welet e oa aet kuit Abdoul, Mohammed en doa leusket ar boliserien dont er MacDo, lakaet en doa ar c’hamikaz e vombezenn da darzhañ, lazhet e oa bet gantañ : un Estonian ha daou boliser warn-ugent.

Kentel an istor-se, pa ’z eus un Arab eus an *téci*, un Estonian, un den drammet hag ur c’hamikaz en ur MacDo, gwelloc’h eo mont kuit.

2 Keufed : flied.

Johan HELLINX

Ar Brezel Bras en ur vro vihan

*Lennegezhioù Belgia hag ar brezel 14,
ur c'hantved goude...*

Kroashent ar roz e Boezinge

N'eus ket pell zo, ne oa ket diouzh ar c'hiz komz eus ar Brezel-Bed kentañ em bro, e Belgia. Ur vro beoc'hgarour e oa hon hini, ha dizereat e vefe bet bezañ dedennet re gant freuzoù ar brezel. Forzh penaos, tachenn ar brezelioù europat e oa bet Belgia abaoe kantvedoù, leurenn beurbadel emgannoù kriz etre Gallaoued ha Saozon da skouer. Da betra chom da

vemoriñ ar brezel neuze. Perak derc'hel soñj eus kement a vrezelioù ma skuilhas soudarded o gwad enno evit ur roue Loeiz pe Jorj bennak ? Ne oa nemet e 2014, kantved deiz-ha-bloaz deroù ar Brezel Bras, pa zeuas kement a douristed saoz da weladenniñ ar beredoù-brezel divent lec'hiet e kornôg Flandrez, e krogas Flandreziz da vezañ dedennet e gwirionez gant ar brezel spontus-se. Moullet e voe studiadennoù istorel hag e veze adembannet deizlevrioù ha teulioù all. Ha dre chañs e kendalc'h hiziv an deiz ar Brezel Bras da aweniñ skrivagnerien zo a bep tu d'an harzoù yezhel e Belgia. Un digarez evit ar vrezhonegerien da deurel ur sell all war ar Brezel-Bed.

Ur wirionez diaes

Koulskoude, un darvoud pouezus e oa ar Brezel-Bed kentañ, koulz evit Belgia hag evit Bro-C'hall. Kemm a reas red an istor evit Europa a-bezh. Soñjomp da gentañ-holl er miliadoù a soudarded marv evit o bro, met ivez er nannsoudarded e Belgia evel e lec'h all, a rankas talañ ouzh an naonegezh hag ar gwalldaolioù euzhus graet gant an alouberien. Ul lodenn vras anezho a guitaas ar vro hag int-i klask repu en Izelvrioù, e Bro-Saoz hag e Bro-C'hall ma oa lec'hiet gouarnamant Belgia d'ar mare-se. Arabat ankounac'haat e oa Belgia ur vro neptu, aloubet ha dalc'het gant an Alamaned e-pad pevar bloaz, tra ma chome Bro-C'hall dieub ha digabestr. Pal an Alamaned a oa, o treuziñ buan Belgia, arsailhañ hanternoz Bro-C'hall ha Pariz, evit chom hep rankout en em gannañ war daou dalbenn. Ret e oa dezho bezañ trec'h ken buan all war an arme c'hall, evit talañ da c'houde ouzh hini Rusia. Sklaer e oa d'an holl ne vije morse an arme belgiat evit herzel ouzh an dagadenn alaman.

Na zisoñjomp ket kennebeut e talvez e ar Brezel 14 da zeroù an Emsav flandrezat a-vremañ, peogwir e ranke kalz a soudarded a orin flandrezat sentiñ ouzh ofisourien galleger a rae fae ouzh o yezh, war talbenn an Ijzer (Yser). Koulskoude, kalz a Walloniz ivez en em gannas el lu belgiat : arouezius eo deuet da vezañ harzerezh an arme e-kichen Liège, a lakaas ar Barizianed da cheñch anv o *c'hafé viennois* muiañ-karet e *café liégeois*, Wien a oa kêrbenn ur vro enebour evel-just... Marteze e vefe santet muioc'h an diforc'h sokial etre ar soudarded hag o ofisourien gant ar soudarded flandrezat, dre ma rankent sentiñ ouzh tud na zoujent ket d'o yezh. Prometet en doa Roue Belgiz, Alberzh I, e vije kemmet an traoù goude ar brezel, met ne oa ket techet ar bolitikourien da cheñch kalz tra. E-pad an dalc'hidigezh o doa klasket an Alamaned gounit skoazell Flandreziz ivez, o reiñ dezho ur skol-veur e nederlandeg, hag ur stumm emrenerezh ivez. Met ne oa ket kement Flandrezad troet da zegemer gant levenez ar pezh a oa bet kinniget dezho gant an alouberien, evel-just. Setu perak e oa kontrol soñj lod eus ar Flandreziz ha lakaet e oant diaes gant an dibab : gortoz dibenn ar brezel evit cheñch al lezennoù e parlamant Belgia pe ober fiziañs d'an Alamaned... Poloniz ivez (daouhanteret o bro etre Rusia hag Alamagn) hag Iwerzhoniz (dalc'het gant ar Saozon) a rankas ober ar memes dibaboù. Kaoz zo eus ar mare diaes-se en ur romant flandrezat all hag a zo bet adembannet (e nederlandeg hepken, siwazh) : *Eer Vlaanderen vergaat* (A-raok ma 'z aio da get Flandrez) eus 1927. Ennañ e teskriv Jozef Simons (1888-1948) penaos e kemer un noblañs flandrezat galleger, Florimond van Laar, tu ar soudarded flandrezat broadelour war talbenn an Ijzer. Sklaer eo e oa un dibab souezhus eus e berzh, met sklaer ivez e soñje Simons en un dazont ma vefe Flandreziz unanet tro-dro d'ar memes yezh, hini o bro hag o hendadoù.

Kompren a reer neuze perak e chom darvoudoù ar Brezel Bras hiziv an deiz un danvez hag a laka diaes speredoù Flandreziz, ha perak e fell da galz anezho tevel warno. Koulskoude, lidoù-koun tarzha ar Brezel hag an eñvoriñ eus darvoudoù 1914 o deus digoret speredoù istorourien ha romantourien ar vro. Embannet ez eus bet neuze ur bern studiadennoù istorel nevez diwar-benn ar Brezel-Bed kentañ. Tamm-pe-damm e heulias ivez adembannadurioù oberennoù lennegel kozh hag oberennoù nevez.

Netra souezhus ma savas ivez ar skrivagner flandrezat ken fonnus all Stefan Hertmans (bet ganet e Gent [Gand] e 1951) ul levr diwar-benn ar Brezel 14. Aozour un oberenn divent eo (barzhoniezh, romantoù, c'hoariva, skridoù-arnod). Troet eo bet e levrioù e yezhoù all. *Oorlog en terpentijn* (Brezel ha tourmantin) a zo titl un oberenn a vesk splann doareoù ha broudoù-skrivañ. Ouzhpenn ur “romant” eo neuze... ha re wir eo, plijout a ra kalz din. Diazezet eo war daou gaier savet gant e dad-kozh, Urbain Martien e anv, e-pad ar brezel. Kontañ a ra Hertmans en e levr e komze e dad-kozh atav eus ar pezh en doa gwelet e-pad ar brezel, rak soudard e oa bet war talbenn an Ijzer. E dibenn e vuhez en doa leuniet daou gaier gant an darvoudoù-se, un doare testamant neuze. An eil kaier hepken a sell ouzh e vuhez war an talbenn ; an hini kentañ a gont darvoudoù pemdeziek eus ar bloavezhioù 1900-1913. Kaoz zo da skouer eus emgannoù etre ar gatoliked hag ar sokialourien pe aozadur an Diskouezadeg Hollvedel e Gent e 1913. Deskiñ a reomp ennañ petra e oa planedenn an dud vunut e kêr Gent, hag hini e familh peurgetket. Dre-se e reomp anaoudegezh gant tud tad-kozh Stefan Hertmans. Livour e oa tad e dad-kozh ha labourat a rae en ilizoù alies. Mamm e dad-kozh a oa plac'h ur familh bourc'hizien binvidik ha galleger, dimezet gant un den a renk izeloc'h. Paour e oa neuze tud e dad-kozh

ha setu perak e ranke mont da labourat en ul labouradeg pa oa yaouank. Dre ma oa dedennet gant an arzoù – ha gant livezh e dad – e c'hellas heuliañ kentelioù livañ ivez hag evel-se e teuas da vezañ ur poltredour ampart pa darzhas ar brezel.

Gent-Liège, mont ha dont... ha pelloc'h c'hoazh

Gant deroù ar Brezel Bras e krog ur chabistr nevez e buhez an tad-kozh. Galvet da vont d'an talbenn e deroù miz Eost 1914, e rank an tad-kozh treuziñ Flandrez penn-da-benn (war droad, rak n'eus tren ebet ken !) betek trowardroioù Liège. Eno e chom a-sav an arme ha kregiñ a reer da gilañ... betek Gent adarre. Goude diskar Antwerpen (e miz Here 1914) e tistro an holl soudarded betek kornôg pellañ ar vro e-kichen an harzoù gant Bro-C'hall, war talbenn an Ijzer. Eno e chomint da zifenn enor ar vro e-pad pevar bloavezh hir ha kriz... ar pezh a vo deskrivet ken fromus all gant Hertmans dre ar pezh a vevas e dad-kozh, deuet da vezañ isofiser e-keit-se. Gouzout hiroc'h a ra al lenner diwar-benn kement munud buhez pemdeziek ar soudarded : an argadennoù diniver (gant an Alamaned hag gant ar razhed ivez...) hag ivez, kudennoù ha stad ar yec'hed, kernez ar vuhez, ar vignoned o vont d'an Anaon... N'emañ ket pell *Dremm an Ankoù*... Un hevelebiezh vev war an dachenn-se gant dastumad danevelloù Abeozen a sko ac'hanon : dremm nemeti an enebour a rank ar soudarded belgiat plediñ ganti, ez eo *Dremm ar Ankoù* evel-just. Deskrivañ brav a ra tad-kozh Hertmans pegen skoet ha pegen fromet e oa bet o welet e gamaladed o vervel. Ne wel ket an Alamaned a-dost. Echuñ a ra ar c'haier kentañ gant tarzh an derzhienn spagnol e 1918, a lazhas miliadoù a dud gwanaet gant an naonegezh ha ar reuzeudigezh...

Daou zarvoud fromus kontet gant Hertmans a fell din lakaat war-wel. An hini kentañ eo penaos e oa bet gloazet e dad-kozh gant an Alamaned. Da gentañ e reer war e dro en un ospital belgiat ha goude-se e vo treuzdouget en ur c'hlañvdi e Liverpool. Eno e kompren an tad-kozh en doa labourer e dad e Liverpool ivez, o sevel ul livadur en un iliz bennak ; mont a ra neuze da glask an iliz-se ha dre chañs e kav anezhi en ur c'harter uvel. An deiz war-lerc'h, ne zeu ket a-benn ken d'hec'h adkavout... met gwelet en doa en derc'hent en doa roet e dad dremm e vab muiañ-karet d'ar Jezuz bihan taolennet gantañ !

An eil darvoud a sko ac'hanon eo an doare m'eo bet livet ar vuhez pemdeziek war an talbenn ha dreist-holl ar c'hemmoù sokial etre an dud. N'eo ket kemmoù etre Flandreziz ha Waloniz eo a vez pouezet warno, kentoc'h war dismegañs an ofisourien evit yezh ar vro. Skoulmañ a ra tad-kozh Hertmans liammoù mignoniezh gant keneiled walonat hep kudenn ebet, met stourm a ra dizehan a-enep fae an ofisourien (gallegerien, re wir eo, met alies Flandreziz eveltañ) d' e stad uvel. En ur ober ar c'hemm-se, hag o tamall an ofisourien faeüs e-keñver paotred eus renkad al labourerien, e chom Hertmans rik ha feal ouzh ar wirionez istorel. Ganet eo an Emsav flandrezat peogwir ne zouje ket renkoù uhel an arme da yezh ar vro ; morse ne vez meneget gant kemprediz kudennoù etre soudarded flandrezat ha walonat war an talbenn. Dipitet eo an tad-kozh hepken peogwir – pell goude ar brezel – e oa bet roet ul leve uheloc'h da isofisourien walonat eget d'ar re flandrezat, peogwir e oa bet anvet da isletanant ar re a oa gallegerien.

E Breizh...

C'hoari a ra Breizh ur perzh bihan e istor Hertmans, pezh na c'hortozer ket da gentañ penn. Bet gloazet un trede gwech, e voe kaset an tad-kozh da ziskuizhañ en un ospital e-kichen Sant-Maloù. Un digarez dezhañ da ginnig d'al lennerien ur gaer a daolennadur eus Kêr ar Gourserien. Ar chaoser, ar porzh hag ar gêr-gloz, Bae ar Prioldi... kement tra a blijas kalz d'e dad-kozh, war a seblant. Siwazh, n'eus ket eus meuleudi hed-ha-hed : evel-henn e talc'h soñj ivez eus ur mezeg didruez a redi anezhañ da sevel adarre war e zivhar seizet, ur striv poanuis ma 'z eus unan. Na zisoñj ket kennebeut an tad-kozh menegiñ un isofiser gall trelatet gant an anvioù-familh flandrezek iskis ha dibosupl da zistagañ, a ranke merkañ anezho war e follennoù... Ha diwar dremen e taol an tad-kozh ur sell disked ha kuzh war Enez-Sezambr, ma oa bet aozet gant al lu belgiat un toullbac'h, ur gompagnunez-kastiz evit ar soudarded amjestr... Flandreziz dreist-holl, hervezañ. Un eñvor hag a zegas soñj deomp o doa kalz Belgiz graet anaoudegezh gant Breizh e-pad ar Brezel Bras, evel klañvidi pe repuidi (roet e oa bet bod gant Breizhiz da viliadoù a familhoù eus Belgia e-pad ar bloavezhioù-se) met evel prizonidi ivez ! Ur gwir mont-ha-dont tud a bep seurt a oa bet neuze etre Breizh ha Flandrez da vare ar Brezel Bed kentañ : kaset e veze gant Belgiz klañvidi ha tud paour, kas a reas Breizh deomp soudarded eus ar c'hentañ troc'h. Menegomp da skouer ar Vrigadenn Ronarc'h, unanad ar Morlu gall, a zifennas Diksmuide (Dixmude) e penn kentañ ar Brezel. Ur roudenn all a c'hell bezañ adkavet e Flandrez : ar c'halvar breizhat "Kroashent ar Roz" e Boezinge, savet e 1927 evit derc'hel soñj eus ar Vretoned galonek lazhet gant an tagadennoù aezhenn-leskiñ alaman d'an 22 a viz Ebrel 1915. Ur gwir groaz vreizhat eo, kinniget gant ul labourer-douar eus

Henant-Sal. Pourvezet e oa bet ur blakennig a-ratozh zoken, e teir yezh, evit enoriñ ar soudarded deuet eus Breizh hag o doa roet o buhez evit Belgia. War a seblant, en doa gwelet tad-kozh Stefan Hertmans an dagadenn-se ivez... Ha dre forzh menegiñ e ranke kement a Velgiz mont kuit pell diouzh o bro abalamour da freuz ha reuz ar brezel, e ra Hertmans ul liamm talvoudus all gant enkadenn an harluidi a-vremañ...

Plakenn deiryezh e Boezinge

En eil kaier e liv an tad-kozh peurrest e vuhez, eus dibenn ar Brezel-Bed betek e varv. Amañ ne vo ket meneg ken eus ar brezel, met deskiñ a raimp eus pelec'h e teu an *tourmantin* a gaver e titl ar romant. Ne rin meneg nemetken eus karantez nemeti an tad-kozh : c'hoar e wreg ! Aet e oa ar plac'h-se d'an Anaon ha hi yaouank c'hoazh, ha ne chome dibab all ebet evitañ nemet dimeziñ gant ar c'hoar. Ur c'houblad iskis, avat, rak karantez a vage tud-kozh Hertmans an eil evit egile ha doujus e oant an eil e-keñver egile ivez en ur mod ispisial-tre... Goude ar brezel ec'h adkavo an tad-kozh al livouriezh ivez,

ha drezi *e seveno e hunvre...* A-gevret gant Hertmans ez aimp war roudoù an tad-kozh, ha dizoleiñ a raimp penaos e oa bet frealzet gant an Arzoù betek penn diwezhañ e vuhez...

Brezel ha tourmantin a zo neuze ur romant a rankfe bezañ lennet gant kement hini dedennet gant ar Brezel Bras. Met ar re dedennet gant istor ha buhez an dud vihan a gavo ennañ traoù dedennus ivez. Ennañ ez eus ur sellad dic’hortoz war ur brezel spontus ha braouac’hus. Ober a reomp anaoudegezh gant an istor hag ar vuhez pemdeziek e Flandrez a-raok ar brezel. Yezh varzhonius ha stil pinvidik Stefan Hertmans a laka ar c’haieroù-se da vezañ kalz muioc’h eget ur c’hounlevr : enoriñ eñvor e dad-kozh a ra Hertmans. Amañ e rankan menegiñ un darvoud eus penn kentañ al levr : un deiz bennak, pa oa Stefan ur paotr yaouank ha dizampart, e resevas a-berzh e dad-kozh ur prof, montr an tad-kozh. Dre zegouezh e lezas anezhañ da gouezhañ. Torret ar montr, e komprenere e oa feuket ar paotr, dreist-holl peogwir e kave dezhañ bezañ kerseet e dad-kozh. Al levr-mañ a vije neuze un doare da vezañ digollet ha da enoriñ koun e dad-kozh. Seblantout a ra din ez eo deuet gantañ : ur bern prizioù lennegel a zo bet roet da Hertmans ha troet eo bet ar romant e meur a yezh. Damveneget ez eus bet zoken gant arbennigourien zo ne oa ket bet savet ar c’haieroù-se gant an tad-kozh met gant Hertmans e-unan... pezh a oa bet nac’het krenn gantañ.

Evit echuiñ, e fellfe din kinnig un doare all da dizoleiñ oberennoù Stefan Hertmans. E-pad *Sizhun ar Barzhoniezh* 2016 e resevas pep lenner bet prenet gantañ ul levr barzhonegoù bennak e Flandrez pe e Holland, ur prof arouezius : un dastumad barzhonegoù gant Hertmans evel-just, anvet *Neem en lees* (Kemerit ha lennit – brezhonegerien gatolik a anavezo amañ drevezadenn unan eus frazennoù pouezusañ an oferenn).

Setu neuze amañ unan eus barzhonegoù Hertmans, awenet gant ar Brezel-Bed. Lakaet em eus anezhañ keñver-ha-keñver gant ur barzhoneg all aozet e koun an darvoudoù e Leper e-pad ar brezel. Savet e oa bet gant Charles Ducal, ur barzh flandrezat (daoust d’e anv galleg !) all, a oa bet anvet e 2014 da “Belgisch Dichter des Vaderlands” (Barzh ar vammvro velgiat), un titl ofisiel douget e-pad daou vloaz gant skrivagnerien velgiat a bep yezh ; e 2016 e oa bet anvet Laurence Vielle, galleger e anezhi, da vont war-lerc’h Ducal. O dever eo sevel barzhonegoù evit pinvidikaat hol lennegezhioù ha lakaat Flandreziz ha Walloniz d’ober gwelloc’h anaoudegezh dre al lennegezh. Ober a ra Ducal (evel Hertmans en e romant) ul liamm etre ar Brezel 14 hag ar re nevesoc’h, er Reter-Nesañ. Met na chomit ket hep kemer ha lenn *Brezel ha tourmantin* ivez !

Levrlennadur :

Stefan HERTMANS, *Guerre et Térébenthine* (Oorlog en Terpentijn), GALLIMARD ; *War and Turpentine*, Harvill Secker (London) and Afred Knopf (New York).

Ieper 2014 - Charles Ducal

Tegen het sentiment van
de modder,
de romantiek van de kou,
het nostalgische vocht in
longen en botten,
het klaroengeschal van
honderd jaar oud
wordt het oorlogsmuseum
gesloten,
het soldatenkerkhof verka-
veld of omgeploegd,
het koor van klaprozen
afgebroken,
de novemberparade verbo-
den, voorgoed.
Dan openen zich misschien
toch de graven
op zo'n manier dat het
werkelijk voelt,
dat door onze slaap de
lijken marcheren
als bloeiende knapen, op
wegevel
naar Ituri, Aleppo of
Khulm.

A-enep trivliadenn ar
fank,
romantelezh ar riv,
glebor hiraezhus er skevent
hag en eskern,
kornadeg kantvedel ar
c'hleron
war serr emañ mirdi ar
brezel,
adlodenet hag aret e vez
bered ar soudarded
ha diskaret laz-kanañ ar
roz-moc'h da viken,
difennet dibunadeg miz-
Du, da-viken.
Neuze e tigor o marteze ar
bezioù
ken e seblantont gwirion,

e welimp o pourmen dre
hon hunvre ar re varv
paotred e kreiz o brud,
war hent
etrezek Ituri, Aleppo pe
Khulm.

Het vlot (Ar radell) – Stefan Hertmans

Op de rivier is plots een
vlot verschenen,
het komt langzaam in
zicht voorbij de bocht
en wentelt zich naar hen
die leven.

Er is geen mens die het
niet

heeft gezien, de stilte is
immens

en duister, de oevers
snakken naar

het bloed, het vlot drijft
en het tolt,

en gaat toch niet voorbij.

Daar ligt iets dat ooit
vorm

had en niet meer beweegt,
het glijdt geluidloos uit de
wereld weg.

Het drijft en blijft. Het
draagt de velen

die nog zullen volgen
zonder morren,

zonder vorm.

War ar stêr e tiflukas
a-daol-trumm

ur radell hag a zeu war wel
goude ur gilblegenn,

o kelc'hdreñ etrezek ar re
vev.

Den ebet n'en deus

gwelet anezhi, divent ha
teñval eo an didrouz,

en egar gwad emañ an
aodoù,

gourneuñviñ a ra ar radell
ha troellañ,

ha koulskoude, ne dremen
ket.

Setu ahont un dra, ur
stumm bet gwechall,

ha bremañ difiñv,

a riskl pell eus ar bed
didrouz.

Gourneuñviñ a ra ha...

Dougen a ra an holl

a heulio hep grozmat,

hep stumm ebet.

Embannet e niverenn ispisial dediet d'ar Brezel-Bed kentañ
Het Liegend Konijn, *Ebrel* 2014.

**Konogan an HABASK &
Youenn CHAPALAN**

Komzit 'ta sonerien !

Testenn bazh-test ar Redadeg 2016

A-viskoazh eo bet ar Vretoned rederien-mor, foeterien-bro, rederien marc'h-houarn. Hiziv ez eus tu embann fraezh ez eo ar Vretoned ivez rederien war droad, brezhonegerien en o sav, un troad ganto en amzer-vremañ hag unan all en amzer da zont, tud hag a ziskouez bezañ mennet da sevel ur gevredigezh diazezet war al liesseurtes hag ar frankiz, brezhoneg leizh o genoù.

Gourc'hemennoù d'ar strolladig tud en deus kredet kas da benn ar raktres fol-mañ. Ar Redadeg a lak ac'hanomp da vont dreist d'ar pezh a soñje deomp bezañ posupl. Neuze pa seblant teñval dazont hor yezh, soñjomp 'ta e teu hag e teuio an dikoulmoù dre unaniñ ha labourat a-stroll.

Labourat a-stroll, amañ er vro ! An dra-se a zo bet komprenet gant ar sonerien. 70 vloaz zo, pa ne chome nemet ur c'hant soner bennak gouest da seniñ daou-ha-daou, 'oa bet savet *Bodadeg ar Sonerion* hag ar Bagadoù. Hiziv an deiz eo ouzhpenn 10 000 a dud a son, a zesk hag a gelenn sonerezh ar vro. Pebezh taol kaer eo hini *BAS* !

Adperc'hennet eo bet hor sonerezh, greomp kemend-all bremañ gant hor yezh ! Deut eo ar poent !

An destenn-mañ a zo savet gant daou soner, bet pedet gant aozerien ar Redadeg d'ober ar bazhvalan etre ar sonerien hag ar vrezhonegerien. Ur gouel a lidomp hiziv, un darvoud pouezus, piv a oar... un eured marteze ! Evit redek eo dav kaout anal, evit seniñ ivez ! Graet e oa ar Redadeg hag ar sonerien evit en em gavout ! Hiziv e Lokoal e lidomp ar sonerezh hag ar yezh a-gevret, maget an eil gant egile.

Evel m'eo bet saveteet hor sonerezh dre c'hwezhañ kreñv er binioù hag er vombard, ra vo ganeomp, sonerien, adperc'hennet bremañ hor yezh evit ma vo roet d'ar brezhoneg ar plas dleet dezhañ er bagadoù, er gevredigezh, er vuhez foran hag en holl skolioù e Breizh. Komzit 'ta sonerien !

Ur gouel eo hiziv, ur gouel war ton ar spi hag ar stourm. Siwazh ne c'hellomp ket fiziout er Stad c'hall nag e-barzh e bolitiklaeron evit saveteiñ ar brezhoneg. An diouer a emrenerezh politikel e Breizh a lak pep hini ac'hanomp da zougenn dazont hor yezh. Brav eo, zoken ma seblant pounner ar garg-se devezhioù zo.

Hor stourm evit ar yezh a zo modern-tre. Pa stourmer evit ar brezhoneg, pa gomzer brezhoneg, e labourer evit al liessyezhegezh er bed, an digor spered.

Labouret 'vez ivez evit an demokratelezh en ur Republik kilhet el latar ha dic'houest da zegemer al liesseurted evel ur binvidigezh. Pa stourmer evit ar brezhoneg e stourmer evit ar Vretoned met ivez evit Mab-den a-gevret gant pobloù all.

Stourmomp gant fiziañs ha stourmomp laouen ! Hor yezh a vag hon nerzh diabarzh, hor youl, hor c'hoant krouiñ, hor c'hoant seniñ !

A-benn warc'hoazh e vo deiz hag e vo kendalc'het da gomz brezhoneg. A-benn daou vloaz e vo deus ar Redadeg, ha kendalc'het e vo da redek.

Redek evit yac'haat, evit emskiantekaat, evit kelaouiñ, evit kennerzhañ. Redek evit dibikouzañ ar re zifoutre ha diseblant. Redek evit en em welet, evit bezañ gwelet ha klevet, evit komz ha reiñ da c'houzout ez eus deus ar brezhoneg.

Na c'hortozomp ket daou vloaz evit kas pelloc'h stourm ar brezhoneg. Stourm dre galetaat ha n'eo ket dre vlotaat !

Adal fenoz, pa zistroimp pep hini d'ar gêr, hag ac'hann da zaou vloaz.

Komzomp brezhoneg d'hor bugale, na laoskomp ket ar brezhoneg bezañ yezh ar skolioù nemetken.

Deskomp brezhoneg, sikouomp hor familhoù ha mignoned tost deus ar yezh d'ober ganti.

Selaouomp brezhoneg er skingomz, er skinwel ha ledomp ar brezhoneg er straedoù, er stalioù, er c'hevredigezhioù, war ar rouedadoù sokial, silomp hor yezh e kement lec'h a zo !

Roomp e blas d'ar brezhoneg en hor bagadoù, hag en hor c'helc'hioù keltiek.

Krouomp e brezhoneg war bep tachenn.

Ha karomp e brezhoneg !

Kemper d'an 28 a viz Ebrel 2016

An den kozh e penn ar pont

Ernest HEMINGWAY

Brezhoneg gant Iwan COUÉE

Un den kozh a oa war vord an hent, en e goazez, lunedoù mouloù metal a oa gantañ, gwall-boultrennet e oa e zilhad. Bez' e oa ur pont-bagoù evit treuziñ ar stêr, ha karriolennoù, kirri-samm, ha gwazed, maouezed ha bugale a veze o tremen mesk-ha-mesk. Kirri stolejet gant mulezed a save en ur vrañsigellat gant pantenn serzh ar vriell e penn ar pont, hag ar soudarded tro-war-dro a lakae bec'h dezhi da vountañ war-raok ahelioù ar rodoù. Gouest e oa ar c'hirri-samm da grimpañ ha da sevel gant ar serzh, hag int kerkent o vont kuit diwar-wel. Padal, e-kichen, e trabidelle ar beizanted, don o zreid er boultrenn. E-keit-se e chome an den kozh en e goazez, diloc'h. Re skuizh ma oa evit mont pelloc'h.

Urzhiat e oa bet din treuziñ ar pont, evit mont da welet an ardremezioù e penn all ar pont, ha diskoachañ pelec'h e oa erru an enebour gant e lañs. E-giz-se am boa graet hag a-dreuz ar pont e oan distroet da c'houde. Ne veze ket neuze kement a girri o tremen, ha nebeud-tre a dud war gerzhed a oa ivez, met an den kozh a oa chomet aze.

— Deus pelec’h emaoe’h o tont ? a c’houlennis gantañ.

— Deus San Carlos, a lavaras, ur mousc’hoarzh gantañ.

Ganet e oa bet ahont, laouen e oa o lavaret an anv, ha mousc’hoarzhin a rae.

— Me an hini eo a rae war-dro al loened, a zisklêrias.

— O, emeve, gant an diintent ma oan chomet.

— Ya da, emezañ, chomet e oan-me, gwelet a rit, evit ober war-dro al loened. Me zo bet an hini diwezhañ o kuitaat kêr San Carlos.

Koulskoude ne oa ket neuz warnañ da vezañ mesaer, na da vezañ paotr-saout ; o sellout e oan ouzh e zilhad du leun a boultrenn, ouzh e zremm disliv ha poultrennek, ouzh e lunedoù mouloù metal, ha lavaret a ris :

— Peseurt loened e oant enta ?

— A bep seurt, emezañ, hag un hej a reas d’e benn. Ranket eo bet din dilezel anezho.

Bez’ e oan o sellout pizh ouzh ar pont hag ouzh ar maezioù ken par da Afrika a vez kavet tro-war-dro delta ar stêr-Ebro, oc’h en em c’houlenn ivez pegeit c’hoazh e oa da c’hortoz ken na vije gwelet ac’hann an enebour, ha war evezh bepred ouzh ar c’hentañ trouz a darzhfe da gemenn an darvoud ken diseurt-se a raer stokad anezhañ, hag aze e chome c’hoazh an den kozh en e goazez.

— Peseurt loened a oa anezho ? a c’houlennis.

— Tri a oa en holl, a zisklêrias. Div c’havr hag ur c’hazh, ha bez’ e oa c’hoazh pevar c’houblad pichoned.

— Dilezel anezho zo bet ret deoc’h enta ? a c’houlennis.

— Ya. Abalamour d’ar c’hanolioù. Ar c’habiten en deus lavaret din e oa ret loc’hañ kuit abalamour d’ar c’hanolioù.

— Ha n’hoc’h eus tiegezh ebet ? a c’houlennis, en ur sellout ouzh penn pellañ ar pont ma oa un nebeud kirri war zale o tiskenn herr warno pantenn ar riblenn.

— Nann, n’em eus ket, emezañ, ne oa ganin nemet al

loened am eus kontet deoc'h. Evel-just e vo aezet an traoù gant ar c'hazh. Ar c'hizhier a oar mat en em zibab, met poan a ra din soñjal petra a c'hell c'hoarvezout gant ar re all.

— Pe doare politik a zo ganeoc'h ? a c'houlennis.

— Ober a ran hep politik, emezañ. C'hwezek vloaz ha tri-ugent on. War-hed daouzek kilometrad am eus kerzhet ha gouzout a ouzon ne vin ket kap da vont pelloc'h.

— Al lec'h-mañ n'eo ket mat evit chom a-sav, a lavaris. Mard oc'h gouest da genderc'hel un tammig ez eus kirri-samm ahont er c'hroashent o skeiñ war-du Tortosa.

— Gortoz 'rin un tammig, a lavaras, ha mont 'rin en hent. Da belec'h e vezo ar c'hirri-samm-se o vont ?

— War-du Barselona, a lavaris dezhañ.

— Ne anavezan den war an tu-se, a lavaras, met mersi bras deoc'h. Mersi bras deoc'h a galon.

Edo o sellout ouzhin, gant dic'hoanag ha skuizhnez vras, ha lavaret a reas adarre, kement ha kenlodañ ar preder a oa nec'het gantañ :

— Mat e vo an traoù gant ar c'hazh, me zo sur. N'eo ket dav en em chalañ gantañ. Nag ar re all avat ? Petra 'soñj deoc'h a c'hoarvezo gante ?

— Marteze e vint kap da dremen dreist, na petra.

— A gav deoc'h 'ta ?

— Perak pas ? a lavaris, en ur sellout ouzh riblenn an tu all, lec'h na oa neuze karriolenn ebet.

— Mes petra 'raint dindan tennoù ar c'hanolioù, peogwir eo abalamour d'ar c'hanolioù o deus lavaret din e oa ret mont kuit ?

— Kaoued ar c'houlmed hoc'h eus lezet war zigor ? a c'houlennis.

— Ya.

— Nijal kuit eo a raint.

— Ya, a dra sur e nijint kuit. Met ar re all. Gwell e vije din chom hep soñjal enne, a lavaras.

— Mall eo mont bremañ, ma 'z oc'h diskuizhet... a bedis start gantañ. Savit ac'halese ha krogit bremañ da gerzhet.

— Mersi deoc'h, a lavaras, hag eñ ha mont en e sav.

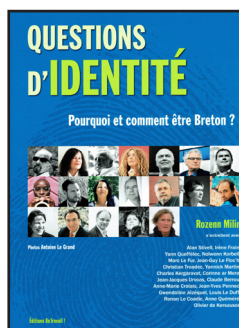
Brañsellat a reas a bep tu, ha setu ma kouezhas adarre en e goazez e-barzh ar poultr.

— Me eo a rae war-dro al loened, a lavaras, disperedet anezhañ, hag ar wech-mañ, diseblant e oa ouzhin. Ober war-dro al loened eo a raen, ha netra ken.

Ne oa mann ebet ken da ober en e geñver. Sul Fask e oa, hag ar faskourien a oa gant o lañs da dizhout ar stêr-Ebro. Ne oa ket brav an amzer, koabrennet e oa an oabl, ha ken izel al vevenn-nij ma n'o devoa ket dibradet o nijerezed. Kement-mañ hag ar pezh a c'hell ober ar c'hizhier evit en em ziluziañ, setu ar chañs vat nemeti a gement a vije bet biskoazh e-kerz an den kozh-se.

Herve LATIMIER

**Questions d'identité,
Comment et pourquoi
être Breton ?,
gant Rozenn Milin,
Editions Bo Travail !, 2015,
208 pajenn, 25€**

Ul levr un tamm ispisial eo oberenn Rozenn Milin : lakaat tud da reiñ o soñj war danvezioù zo stag eus o identelezh a Vreizhad(ez) gant nebeut a evezhiadennoù eus he ferzh en diavaez eus titouroù berr a-walc'h evit lec'hiañ an traoù. Kregiñ a ra al levr gant poltreoù an naontek den aterset betek ar bajenn 66. N'eus nemet c'hwec'h maouez e-touez an

atersidi. Hag arouezius eo eus saviad ar gevredigezh ? A-hend-all e kaver tud disheñvel-kaer : politikourien, pennoù embregerzhioù, sportourien, arzourien a-bep seurt, ur c'helenner skolveur... Ur skeudenn eus lies-seurted ar gevredigezh vreizhat. Kavout a reer teir lodenn goude : *Un long cheminement, de l'adversité à l'affirmation, Qu'avons-nous de si précieux*

à sauvegarder ? ha *Pour aller plus loin*. Un toullad rannoù a zo e pep lodenn gant soñjoù a-berzh hini pe hini eus an dud aterset. Hegaset e c’heller bezañ gant soñjoù tud zo, plijet gant re all. Nerzh al levr eo : n’eo ket un arnodskrid met un doare kaleidoskop. Danvez evit magañ preder Yann lenner, arrroudennoù da vezañ implijet... Fent (glas a-wechoù) a gaver en

**La France ne sera plus
jamais une grande
puissance ? Tant
mieux !, Et quelques
autres [bonnes] raisons
de ne pas désespérer,**
gant Guillaume Duval,
La Découverte, 2015,
216 pajenn, 17€

Kinniget e oa bet ul levr gant Guillaume Duval da lennerien *Al Liamm* endeo : *Made in Germany, le modèle allemand au-delà des mythes* (AL niv 404). Dedennusoc’h eo c’hoazh al levr-mañ rak plediñ a ra gant saviad Frañs. Kregiñ a ra an oberenn gant ur raklavar a ziskouez en un doare sklaer n’eo ket ar prantadoù ma oa Frañs “glorius” (prantadoù Loeiz XIV,

titouroù degaset gant Rozenn. Un dra ouzhpenn : brav-kenañ eo ar skeudennoù graet gant Antoine Le Grand.

Echuiñ a ra al levr gant ur sell gwellwelour war an dazont ha plas ar Vretoned er bed digor a vevomp ennañ. Bev ha kemmus eo un identelezh evel pep obererezh denel, kreñv ha bresk war memes tro.

Napoleon pe an trevadenniñ) e oa stad an ekonomiezh hag hini pemdeziek an annezidi en o gwellañ. N’eus netra gwashoc’h eget kaout hiraezh d’an amzerioù-se, faltaziet peur-liesañ.

Pevar chabistr a zeu da heul : *La mondialisation est en train de changer de cours ; L’Europe n’est pas condamnée au dumping social et fiscal ;*

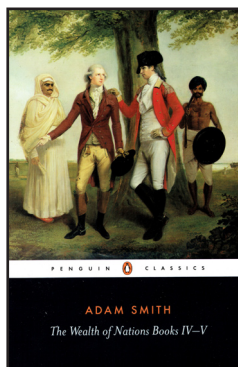
La France n'est pas l'homme malade de l'Europe ; La France à des atouts à faire valoir.

An enkadenn ekologel a vever bremañ a c'hellfe bezañ ur chañs evit ar bed, bountañ da lakaat reolennoù d'ar marc'had diroll ha da genlabourat e-lec'h gwelout pep bro oc'h enebañ ouzh an holl re all. Degas a ra Guillaume Duval ur bern arguzennoù a ya enep ar pezh a glever alies ("koust" al labour ; produusted labourerien Frañs ; live re uhel an dispignoù publik...). Unan eus an tamalloù

graet da aozadur Frañs eo ez eo kalz re greizennet (lenn pp. 124 ha 125, pp. 143 ha 144). Prederiadennoù dedennus a gaver a-zivout doareoù espern annezidi Frañs, pouez divent priz al lojeiz, levezon ar c'hoant bezañ perc'henn... Ur sell disheñvel war an ekonomiezh diazezet war stadegoù ha dielfennadurioù poellek.

Difur e vefe klask ober un diverrañ klok eus danvez an oberenn. Aliañ a ran lennerien *Al Liamm* da lenn al levr. Danvez spi a gaver ennañ...

**The Wealth of Nations,
Books IV-V,**
gant Adam Smith,
Penguin Books, 1999,
602 bajenn, 15,90€

Kaoz a oa bet e niverenn 410 *Al Liamm* eus kentañ lodenn *The Wealth of Nations (Books I-III)*. Setu bremañ an eil lodenn... Ar pezh a ra pinvidigezh al levr eo n'eo ket ur studiadenenn teorikel nemetken. Kavout a reer ennañ alioù resis

war ar politikerezh da ren hag ur sell ledan a c'hellfe bezañ bremañ hini ur sokiologour pe un istorour. Luziet e vez alies an traoù : kalz skouerioù, resisadurioù hag evezhiadennoù. Berrha-berr e c'heller lavarout e pled al lodenn gentañ (*Book IV* :

Of systems of Political Economy) gant ur vurutelladenn eus ar varc'hadelouriezh (eizh chabistr) hag eus teoriennoù Quesnay hag ar fiziokrated (ur chabistr).

Dedennus eo ar pennadoù a-zivout ar varc'hadelouriezh peogwir e kaver enno ur vurutelladenn eus reolennoù ar mare e-keñver maltouterezh hag eus o disoc'hoù fall war an ekonomiezh, ur vurutelladenn eus ar monopoloù, ur vurutelladenn eus ar c'hompagnunezhioù bras savet evit ober war-dro trevadennoù zo en Indez, Antilhez pe Afrika... E breder war plas ar moneiz en ekonomiezh a zo dedennus ivez. Evezhiadennoù a gaver amañ-hag-ahont diwar-benn trevadennoù Amerika an Norzh hag o dazont.

Plediñ a ra an eil lodenn (*Book V : Of the Revenue of the Sovereign or Commonwealth*) gant an dispignoù publik hag an doareoù d'o arc'hantaouiñ e teir rann : *Of the Expenses of the Sovereign or Commonwealth ; Of the Sources of the general or public Revenue of the Society ; Of Public Debts*. Sell Adam Smith war ar pezh a zle bezañ meret gant ar galloudoù publik (Stad pe strollegezhioù) ha

penaos. Souezhet e c'heller bezañ rak kemmet spontus eo ar gevredigezh abaoe an XVIII^{vet} kantved : plas ar relijion da skouer, pe ar fed ne gomzer tamm ebet eus dispignoù yec'hed pe sokial a-berzh Stad. Netra diwar-benn an endro pe araokadennoù ar skiantoù hag an teknikoù a anavezzer ni evel-just. Reiñ a ra Smith un diverrañ eus ar pezh a zle bezañ kemeret e karg gant ar gevredigezh (arme, justis, danframmoù (re an treuzkas peurgetket), deskadurezh ha relijion) er pajennoù 405 ha 406. Met mat eo lenn ar pennadoù o-unan. Rak leun a arlvioù a zo... Un tamm sebezus eo ar pezh a skriv diwar-benn ar skolioù-meur pe perzhioù dreist Presbiterianed Skos keñveriet gant ar Gatoliked, da skouer. Ur bern daveoù istorel a ro. Sell buhezegezhel Smith a santer amañ evel el lodenn gentañ. Diaes krediñ e vije ali gant emzalc'hioù diroll tud an arc'hant bras a-vremañ, moarvat e welfe anezho evel nann-ampletus ouzhpenn.

An eil lodenn a bled gant an tailhoù hag o efedoù. En eil hag en trede rann e vez kaoz eus Frañs alies (hep re a veleudi...).

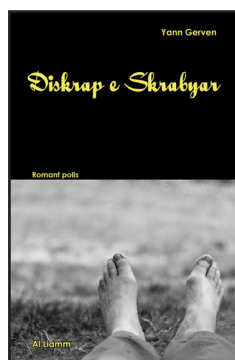
Dedennus-kenañ eo al levr
met un tamm start da lenn.
Eüruzamant e kaver ur pennad
digeriñ dreist (pp. XV betek
LIII) gant Andrew Skinner, bet
kelenner e Skol-veur Glashc'ho
er gador a oa bet hini Smith.

Reiñ a ra un alberz mat eus
preder Adam Smith o keñveriañ
anezhañ gant hini ar fiziokrated,
o lec'hiañ anezhañ en istor hag
o lakaat war-wel ar pezh a zegas
c'hoazh hirie an deiz.

**Herve LATIMIER,
Stefan CARPENTIER &
Malo BOUËSSEL du BOURG**

Diskrap e Skrabyar,
gant Yann Gerven,
Al Liamm
128 pajenn, 12€

Abaoe *Brestiz o vreskenn* ez eo deuet Glaodina Pedel da vezañ komiserez en SRPJ Roazhon. Setu ma oa aet tregont vloaz hep n'he defe bet keloù gant Jili Gwilhosoù bet he fatrom pa oa-eñ imbourc'her prevez. Keloù fall an hini a glev ur beure pa 'z eo bet kavet marv e harz un ti e oa o tiskar, un nebeud mein kouezhet

warnañ. Tres ur gwallzarvoud zo paneve e oa divotoù ar paotr. Sevel a ra disfiz er polis evel-just ha karget eo ar gomiserez Pedel eus an afer.

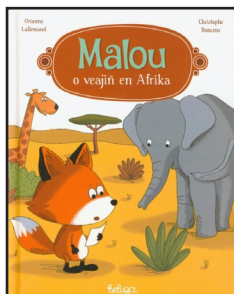
Savet mat eo ar romant-mañ. Berr ha skañv eo, peadra da gas ur pennadig hep terriñ ho penn. Marteze e kavo da lod ez a un tammig re bell gant ar *private joke* pa 'z eo liammet

an itrik ouzh bedig-bed ar
brezhoneg, ar skolioù-meur,
h.a. h.a. Fent Yann Gerven eo
avat hag hep mar ebet e plijo

ar romant polis-mañ d'ar re zo
tik c'hoazh gant e skridoù.

SC

Heuliad Malou,
gant Orianne Lallemand ha
Christophe Boncens,
Beluga,
6,90€ an tamm

Malou o veajiñ en Afrika

Pedet eo bet Malou da vont
da weladenniñ he mignonez
Mari ar wennili en Afrika.
Honnezh he deus prientet
dezhañ ur c'hoari dispenn
roudoù gant mignoned dezhi
eus ar savanenn, nemet unan
ha ne oa ket e-barzh ar jeu. Ur
veajig evit deskiñ un tamm
diouzh al loened zo er c'hevan-
dir-se.

Malou hag al louarnez wenn

C'hwezh ul louarn all zo er
c'hoad. Chalet eo Malou
kerkent gant ar soñj ma c'hallfe
bezañ graet droug d'e vignoned.
Pa gav al louarn all avat e wel
ul louarnez wenn tec'het
diouzh ur sirk ma veze graet
droug dezhi, ha klask a zo war
he lerc'h. Ne chom ket seizhda-
letoc'h al louarn hag he skoa-
zellañ a ra. Peadra zo da bre-
deriañ war ar raksoñjoù a
c'haller kaout war an estrañ-
jourien...

Malou hag ar skoedoù aour

Ur beure e kav Malou un
arc'had skoedoù aour ha setu
trubuilh er c'hoad pa fell da

bep hini kaout an teñzor-se. N'en deus al louarn tamm peoc'h ebet gant al loened all. Kavout a ra un diskoulm ha n'eo ket evit plijout d'an holl. Peadra zo da lakaat ar gaoz gant ar vugale war dalvoudegezh wirion an arc'hant hag ar binvidigezh.

Malou hag ar vi souezhus.

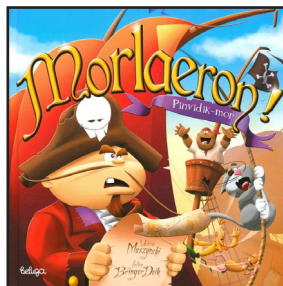
Ul louarn lipous eo Malou. Ur beure ez a da viaoua d'ar feurm. Debret unan eus ar vioù gantañ setu m'en em laka an eil da fiñval hag ur waz vihan ha difoupañ. N'eo ket kriz a-walc'h al louarn evit debriñ al loen bihan a ra "mammig" anezhañ. He skoa-zellañ a ra da adkavout he mamm. Ur gontadenn evit prederiañ war an debriñ kig e vefe ?

Un heuliad plijus eo troioù-kaer Malou savet gant Orianne Lallemand (skridoù) – anavezet ivez abalamour d'un dudenn all, Bleiz e anv – ha Christophe Boncens (tresadennoù). Lakaet eo bet ar c'hontadennoù-se e brezhoneg gant Gwenael Dage. Brav eo an tresadennoù hag a-zoare al levrioù gant o c'holioù kalet hag ur paper tev a-walc'h.

SC

Morlaeron pinvidik-mor,
gant Valérie Muszynski ha
Julien Bringer Deik,
brezhoneg gant
Gwenael Dage,
Beluga,
48 pajenn, 11 €

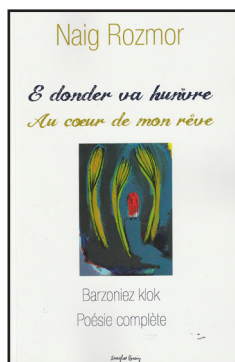

Un deiz e teu c'hoant da Raspaour, ur razh taer ha dispont, da vont da redek ar morioù. E-lec'h lestrañ en ur vag kaer e tegouezh en ur c'hozh lestr kaset gant morlaeron koll-o-boued. Evel kement morlaer a-feson avat e klaskont teñzorioù ma kavont un arc'h

e-kreiz ar mor. N'eo ket aour a zo e-barzh avat. Ur gontadenn blijus gant tresadennoù brav d'he skeudennaouiñ hag ul labour kempenn a-berzh an troer a gav din. Krog eo *Beluga* da ginnig levrioù a-zoare d'ar vugale.

SC

E donder va huñvre,
Au cœur de mon rêve,
gant Naig Rozmor,
Divyezhek,
Galleg gant Maguy Kérisit,
Emgleo Breiz,
354 fajenn, 22,90€

Unan eus levrioù diwezhañ bet embannet gant *Emgleo Breiz*, ma n'eo ket an hini diwezhañ, eo an dastumad-se. Ur levr kinniget brav eo *E donder va huñvre*, kement ha

dougen enor da Naig Rozmor, hag a oa aet d'an Anaon e miz Meurzh 2015. Strollet ez eus bet ennañ barzhonegoù *Karantez ha karantez* (1977), *Evel eun tantad* (1995) ha barzhonegoù

all strewet amañ-hag-ahont. N'eo ket bet degemeret he barzhonegoù troet, niverus anezho, diwar Tagore, Senghor, Grall, Le Gouic... Re dev e vije bet al levrenn. Mignoned Naig Rozmor o deus kemeret perzh er c'henavo diwezhañ : Myriam Coadou gant he livadurioù flamm, Bob Simon en e bennad digeriñ, Gérard Le Gouic er pennad klozañ. Maguy Kerisit eo he deus graet war-dro an droidigezh c'hallek. Un droidigezh dieub a-walc'h, pa lavarín gwir. Moarvat e oa bet roet hec'h asant gant Naig hec'h-unan war an doare treiñ, rak n'eus ket diaesoc'h eget treiñ barzhoniezh. Diaes eo chom feal d'al lusk, d'ar c'hlotennoù, d'ar skeudennoù, da c'henganoù, d'an aergelc'h, d'an troiennoù... annez adkrouiñ ar varzhoneg mod pe vod. Neoazh em eus kavet ez ae re bell ganti alies. Pajenn 200-201 da skouer, he deus tuet Maguy Kerisit gant ar c'hlotennoù kentoc'h eget gant ar gerioù : « N'em-boia ket bet amzer da gutuill/ Bleunioù orañjez va eured/ M'edon distro eus ar vered/ Em dilhad kañv, em daelou puill » a zo deuet da vezañ « *Moi qui voulais aller*

cueuillir/ Mes blanches fleurs de jeune mariée/ C'est la tombe que je vois ouvrir/ Je suis en deuil, tête baissée ».

Teir rann a ya d'ober an teskad, titlet : *Selaou !, Lida, Sevel...* Barzhonegoù *Karantez ha karantez* o doa desachet brud war ar varzhez. Ne vezed ket kustum d'an erozegezh e bedigbed al lizhiri brezhonek... Feuket e oa bet Klerg, ha barnet taer ar varzhez gantañ. Respont Naig Rozmor a gaver en embannadur-mañ. Bremañ e c'heller prizañ barzhonegoù Naig Rozmor gant muioc'h a sederoni. E-touez ar re bersonelañ hag ar re vrayañ e lakaan ar re ma vez komzet diardoù eus c'hoantoù ar c'hig just-a-walc'h, e-giz *Hosanna, Kregin, Dishual, Eur mister joaiuz...* Enno ez eus anv eus lidañ ar vuhez, korf hag ene. Ul liderezh pagan ha sakr war ar memes tro. Ar barzhonegoù kañv a zo e-touez ar re vrayañ ivez : *Daouarn va zad, Tremenvan, Evit gouel va mamm, Keuz...* Barzhonegoù stourm a gaver kenkoulz-all, *Breur du, Meulgan* en o zouez, hag a zegas soñj eus he fezh-c'hoari *Ar Mestr*, ma tiskuilhe ar skarzhadennoù he doa bevet pa oa-hi bugel war ar maez.

Stourmet he deus Naig Rozmor evit frankiz ar maouezed, peotramant evit difenn he yezh vamm, ar brezhoneg. Evit an nemorant, n'eo ket kenkoulz. Lod eus ar barzhonegoù a zo

kalz gwanoc'h. Bezet pe vezet e chomo Naig Rozmor unan eus hor barzhezved fromusañ, hag en amen d'an holl, pezh n'eo ket dister dra.

MBdB

**Sauvons le muscadet
d'une mort
programmée,**
gant Alan Coraud,
Yoran embanner
104 fajenn, 8,50€

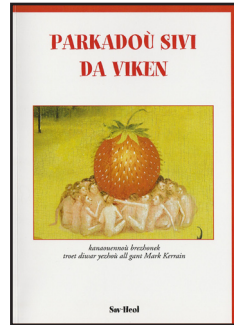

Un teuliad diwar-benn ar muskadig eo met dreist-holl ul levrig stourm enep ar pezh a glask ober an aozadurioù micherel evit diverkañ merkoù breizhat argwin ha meskañ anezhañ gant gwinoù traoñienn al Liger hag a zo mat ivez met disheñvel. Produet eo ar muskadig war zouaroù ispisial (greunvaen ; gneis ; mikaskilt) gant un hin veurvorel. Reiñ a ra se perzhioù dibar dezhañ. Stagañ a ra Alan Coraud e stourm evit ar muskadig ouzh ar stourm evit identelezh Breizh ha Breizh unvan evel-

just. Santout a reer entan an aozer. Anat n'eo ket ur studiadenenn neptu... Deskiñ a reer traoù ivez ha reiñ a ra al lennadenn c'hoant da evañ gwinoù produet gant Gwinie-gourien Artizaned Vreizh.

HL

Parkadoù sivi da viken,
kanaouennoù brezhonek
troet diwar yezhoù all,
gant Mark Kerrain,
Sav-Heol,
52 bajenn, 4€

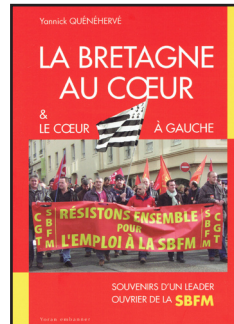

E Parkadoù sivi da viken ez eus bet dastumet gant Mark Kerrain un dornad kanaouennoù troet diwar ar saozneg, an italianeg, an alamaneg, hag unan bennak diwar ar galleg hag ar portugaleg. Kanaouennoù holl-vrudet gant John Lennon, Bob Dylan, Osvaldo Farrés, Barbara... a c'hello bezañ implijet hiviziken e-pad ar c'hentelioù

brezhoneg, pe gant mignoned e korn an oaled. En o zouez e kavor seizh kanaouenn evit bugale, aes ober ganto er skolioù. Ar c'hanaouennoù orin a c'heller adtapout war ar rouedad peurvuiañ evit kaout soñj eus an ton hag eus al lusk. Daveoù a vez kinniget e fin ar c'hanaouennoù.

MBdB

**La Bretagne au cœur &
le cœur à gauche,
Souvenirs d'un leader
ouvrier de la SBFM,**
gant Yannick Quénéhervé,
Yoran embanner,
384 fajenn, 18€

Anavezet eo Yannick Quénéhervé gant kalz a dud : stourmer ha sterner *CGT* ar vetalouriezh, sterner ha dilen-

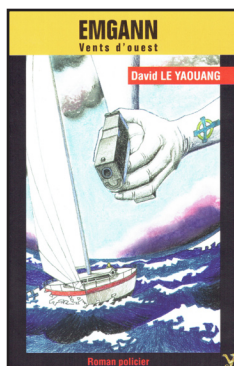
nad *UDB*, stourmer evit an divyezhegezh er skolioù publik... N'eo ket aes skrivañ un emvuhezadur. Kavout a

reer amañ un tech a gaver gant tost holl levrioù ar stumm-se : munudoù a seblant re vunut da Yann lenner daoust dezho bezañ pouezus evit ar skriva-gner... Ur wech lakaet an tech-se un tamm a-gostez e kaver ur bern titouroù war ur familh hag istor hec'h izili, war

stourmoù pouezus evit pobl Vreizh gant ur sell ha n'hell nemet bezañ dibar. Kalz skeudenoù a zo el levr. Un diell evit ar re a zo dedennet gant istor ar vro e-kerzh ul lodenn vat eus an XX^{vet} kantved.

HL

Emgann Vents d'ouest,
gant David Le Yaouang,
Yoran embanner
192 pajenn, 10€

Heuliad *Opération Revival* 946 (so *Al Liamm* niv 408) eo *Emgann*. Lenn a reer buan al levr ha gant plijadur. N'heller ket krediñ en istor. Darvoudoù e-leizh, feulster, merc'hed koant, *bad guys* ha *good guys*, servijoù kuzh, sekredoù hag arc'hant, daveoù d'ar politikerezh met war don ar fent (ret eo gwelout prezidant Republik Frañs, meskaj Sarkozy hag Hollande). Ar sell war an Emsav politikel breizhat a zo bepred ken droch

met santout a reer e pella an aozer eus romantelezh ar feulster. Ar stourmerien feuls a zo kentoc'h *has been*, kozh a-walc'h, dipitet gant emdroadur an traoù ha gwelet evel furlukined, techet da evañ, ket evit o zeod alies. Ur frazenn a laka ac'hanon da soñjal e emzalc'h tud zo, prest d'ober (pe da glask nemetken, eüruzamant...) forzh petra, feuls pe nann-feuls « *pour faire parler de lui et flatter son ego, tout en*

*réduisant médiatiquement en
poussière le mouvement breton
dans sa globalité ».*

Un nebeud eurvezhioù lenn
pa vez c'hoant kaout un tamm
dudi hep tamm preder ebet.

HL

NOTENNOÙ

**Annaig KERVELLA &
Tudual HUON**

HOR MIGNONED

Ganedigezh :

E-kreiz ar c'houmoul emamp !

Setu Elouan ganeomp !

Flouradennig digant Fenja,

Fur-kenañ eo he breur bihan !

In de wolken zijn wij !

Elouan is erbij !

Fenja geeft hem al een aai,

*Haar kleine broer is best heel
fraai !*

E dud Stefan ha Brec'hed Verleysen-Oplinus, e baeron Stefaan Oplinus hag e vaeronez Anne-Marie De Witte, a zo lorc'h enno o kemenn deomp eo bet ganet **ELOUAN** d'ar 5 a viz Ebrel e Gent (Flandrez).

PROFOÙ

Miz Ebrel : Bernard LE RALLIC ; Georges GUEVEL ; Patrick PUIREUX ; Maryvonne CUDENNEC ; Paol AR MEUR ; Paskal TABUTEAU ; Luc BIDELE ; Yannick LE PORT ; Lucien ABGRALL ; Florence ha Rodolphe COSQUER-BLANCHARD ; Jacques VINCENT

— War un dro 165€

Miz Mae : Jacqueline GIBSON-BIDARD ; Pierre AOUSTIN ;
Yann-Fañh KERNEIS ; Iwan AR FUR ; Paskal HERVIO ; Patrick
LE BOEUF ; Marc GUIRIEC ; Noël PEYR

— War un dro 120€

*Mil drugarez a lavaromp ur wech ouzhpenn
d'hor skoazellerien.*

LENNADENN.BZH _____

War bajenn *Spered ar Vro an Télégramme* (d'ar Yaou 26 a viz Mae 2016) e oa bet embannet ur pennad e brezhoneg diwar-benn un arload nevez savet gant Paskal an Intañv. Pellgargañ levrioù da selaou a c'heller ober d'ur priz dereat (etre 5 hag 8 euro). Al levr kentañ bet enrollet gantañ a oa *Enez an Teñzor*, romant Stevenson bet lakaet e brezhoneg gant Yeun ar Gow. A bouez bras eo kaout seurt levrioù da selaou p'eo diaesoc'h-diaes d'an deskarded klevet brezhoneg distaget brav hiziv an deiz.

STAJOÙ HAÑV 2016 STUDI HA DUDI, EUS AL LUN 18 BETEK AR GWENER 22 A VIZ GOURE _____

Staj brezhoneg : digor d'an holl (4-5 live) eus al lun 18 betek ar gwener 22 a viz Gouere.

Sonerezh : 20, 21 ha 22 a viz Gouere : fleüt (Jean-Michel Veillon), violoñs (Christian Lemaître), gitar (Soïg Sibéril), akordeoñs (Serge Desaunay).

Kan ha diskan : 20, 21 ha 22 a viz Gouere (Anne Auffret, Louis-Jacques Suignard, Alan Ar Rouz).

Teknik ar c’han : d’an 19 a viz Gouere (Aurore Keraudy).

Evit gouzout hiroc’h :

Studi ha Dudi, 6 hent Sant Per 22720 Plijidi. 02 96 13 10 69.

studi-ha-dudi@wanadoo.fr

Bod ha boued war al lec’h.

Lec’hienn :

www.studi-ha-dudi.pagesperso-orange.fr

KROUIDIGEZH SAVENN LENN _____

D’ar 24 a viz Mae e oa bet aozet un emvod e Levraoueg Kemper evit kelaouiñ an embannerien vrezhonek e vije krouet ur savenn nevez, **Lenn** hec’h anv, ha lakaet e vije da bal kelaouiñ ha lakaat gwelloc’h war-wel al levrioù brezhoneg e bed micherel al levrioù. Ar raktres-se a zo diwanet diwar intrudu *Ofis Publik ar brezhoneg*, *Lenn ha Lennadennoù* hag *Electre*. Ur skoaziad-arc’hant 5 000 € a vo digant ar Rannvro.

Krouet e vo ur rann a-ratozh evit al levrioù brezhoneg gant *Electre* ha klasket e vo bodañ 1 000 oberenn bennak e brezhoneg gant an titour e brezhoneg hag e galleg.

Lakaet e vo e pleustr a-benn Gouel al Levrioù Karaez.

ELSAS _____

War-dro 500 a dud o doa dibunet e Strasburg d’ar Sadorn 7 a viz Mae 2016. Lakaet eo bet Elsas en ur rannvro vras gant Loren ha Champagn-Ardenna anvet *Grand-Est*. N’eo ket bet goulennet ali an annezidi. Ur referendom a c’houlenn Elsasiz evit ma c’hellfe tud ar vro reiñ o ali ha bezañ doujet.

PRIZ LENNEGEL KÊR GEMPER _____

E 2017 e vo ur priz lennegel nevez kaset en dro gant Kêr Gemper.

Un destenn faltazi a zo da vezañ savet diwar-benn “kêr” (kêrioù). Evit an dud vras e rank bezañ skrivet ha diembann. Izili ar bodad-barn a zo : Yann Guillamot, kelenner ; Angèle Jacq, skrivagnerez ; Lena Louarn, prezidantez *Ofis Publik ar Brezhoneg* hag eil prezidantez Kuzul rannvro Breizh ; Gurvan Musset, rener *Radio Bleu Breizh-Izel* ; Bernez Rouz, kelaouenner.

Ar skridoù a zo da vezañ kaset adal bremañ betek an 31 a viz Kerzu 2016 da Aotrou Maer Kemper.

44 plasenn Sant Kaourintin 29000 Kemper – 02 98 89 89 – www.quimper.bzh

GERIADURIOÙ MOD NEVEZ _____

DEVRI, ul load geriadurel brezhonek.

D’ar 26 a viz Mae 2016, e Skol-veur Roazhon 2 en doa Martial Menard kinniget e c’heriadur treadegel ar brezhoneg.

Diwar skouer Roparz Hemon ha diwar an holl labourioù kaset da benn gant Martial Ménard war danvez ar yezh eo bet savet *Devri*. 60 000 mellad a zo ennañ evit poent, lod anezho berr-tre gant ur skouer hepken, lod all kalz hiroc’h (meur a bajennad). Istor pep ger a ren ar mellad, ar gerioù brezhoneg o vont eus mare ar c’hrennvrezhoneg betek ar yezh a-vremañ.

Hiriektaet eo ingal, ur geriadur war ober eo. Bouetaet e vo al load diouzh ma vezo kavet gerioù, sterioù nevez. Ul lec’h “darempred” a roio an tu da eskemm etre an arverer hag aozer al load, evit menegiñ skouerioù a vefe mat enlakaat, vioù-koukoug hag all.

www.devri.bzh

MEURGORF

E 2013 eo en doa boulc'het *Ofis Publik ar Brezhoneg* ul labour evit sevel ur geriadur istorel eus ar brezhoneg e stumm ur benveg niverel aes da dizhout. Harpet e oa bet al labour-mañ gant Ministrerezh gall ar Sevenadur hag ar c'hehentiñ. Kinnig a ra un diaz roadennoù, korpus skrivet ar brezhoneg abaoe ar c'hrenn-vrezhoneg betek hon amzer. War-dro 57 800 pennger a zo ennañ hiziv an deiz. Deiziet ha kinniget dre ur frizenn gronologel eo skouerioù ar gerioù brezhonek, diskouezet int en o c'henarroad. Gellet a reer klask gerioù a-bezh pe lodennoù eus ur ger nemetken. Evit pep ger e ro ar geriadur an holl furmoù displeget posubl. Meret eo *Meurgorf* enlinenn ha kement hini c'hoant gantañ kemer perzh a c'hell mont e darempred war-eeun gant an Ofis.

www.meurgorf.brezhoneg.bzh

Setu aze daou venveg a c'hell skoazellañ an holl re a bled gant ar yezh. Disheñvel int. Da skouer gant *Meurgorf* e kaver un etrefas brezhonek hag unan gallek, gant *Devri* ez eus un etrefas gallek. En daou ziaz ez eo kinniget ar skouerioù en o skritur orin. E *Devri* ne vez ket treuzskrivet ar skouerioù e brezhoneg a-vremañ met roet e vez bep tro troidigezh ar ger pe ster ar ger e galleg. E *Meurgorf* e vez treuzskrivet bep tro ar skouerioù e brezhoneg a-vremañ, hep troidigezh c'hallek.

O ferzioù mat o deus o-daou. Tennañ e vad eus pep hini a c'heller ober diwar vremañ. Bed ar geriadurioù brezhonek a gendalc'h da vont war-raok abaoe ar *c'hCatolicon* bet savet gant Jehan Lagadeuc e 1464 hag embannet e Landreger e 1499. Ha kement-mañ en ur implijout binvioù ar mare ha bepred gant youl ha pennegezh hiniennoù ha strolladoù brezhonegerien gredus.

KENSTRIVADEG 2016 - REDON - ASSOCIATION BRETONNE ____

E miz Mae e vez priziet testennoù bet savet gant bugale skolioù hentennoù divyezhek ha *Diwan* hag ivez gant hiniennoù evit pezh a sell an dud deuet.

Aozet eo ar genstrivadeg-mañ gant *L'Association Bretonne*, ur gevredigezh bet savet gant an Aotrou Bonraisin ha staliet e Redon. En Ti-kêr e oa bet roet ar prizioù d'al loreidi bet dibabet gant ur bodad-barn ennañ Tanguy Lagavre, Yvonne Coz, Annie Cosquer ha Garmenig Ihuelloù. Dodenn ar bloaz-mañ a oa « Un draig bennak a netra tost d'ho kalon ». Setu an disoc'hoù bet diskuliet d'an 2 a viz Mae :

Skol Henri-Matisse - Redon

CE2 - 1 Inès KOVACS : *Ma loen*

CM1

- 1 Gwilherm BERTRAND : *Mou-Mousse*

- 2 Anaïs CHRISMENT : *Ma Neñneñ*

- 3 Garance SARRIAUD : *Minette*

CM2

- 1 Lena de SAINT AUBERT : *Un degouezh kaer*

- 2 Marianne LEFRANC : *Ma fone Spartak*

- 2 Klervi CHASLE & ROUILLON Malice : *Ma fone muiañ-karet*

- 3 Emma AUDOIRE : *Ulysse*

Skol Itron Varia - Redon

CM1

- 1 Edvige MOINET : *Ma Neñneñ*

- 2 Malo GEFFREY : *Ma sac'h skol*

- 3 Noé BIDAUD : *Ar rost*

CM2

- 1 Nolwenn SICARD : *Ma fesk*

- 2 Mathilde ABEGG : *Ma c'hazhez*

- 3 Mael CHEVILLART : *Ma c'hi Akeo*

Diwan Kistreberzh

CE2 - 1 Antonin TISSIER : *An tamm bava lufret*
CM1

- 1 Amande GARCIA-CREPIN : *Ur foto*
- 2 Salomé LE FLOC'H-PETIT : *Ur mignon*
- 3 Elouen L'HOMME : *Al logodenn roz*

CM2

- 1 Brieg JOLIVET : *Un draig tost d'am c'halon*
- 2 Mauve GARCIA-CREPIN : *Ma bravig skouarn burzhudus*

Diwan Kemper

- 1 Armael LE BAIL-NIHOUARN
- 2 Tunvezh TUAL
- 3 Erell TOQUER
- 3 Yuna FOURAGE

Skolaj Le Cleu/Sant Josef - Redon

- 1 Awena GRANVILLE-KELLE : *Pistache*
- 1 Lola NICOL-SEVESTRE : *Ma div chupenn pijama*
- 2 Marine KER : *An hent 9*
- 2 Annael LE BRAS : *An ti*
- 3 Mailys TREBOSC : *Klub unkornek*

Tud ampart

- 1 Alain BREMONT : *An houarn marc'h*
- 2 Anjela BROUSTAL : *Kontell he zroad du*
- 3 Per ROLLAND : *Disterachoù ma zud*

Priz Kentelioù noz

Pauline Philippot : *Ur c'helc'h-brec'h chañsus*

Priz kêr Redon

Mai EWEN : *Un draig a netra tost d'am c'halon*

PRIZ STEN KIDNA _____

Savet e oa bet Priz Sten Kidna gant kumun Ar Bonoù e 2008. Kumun An Alre eo a ra war-dro bremañ. Priziet e vez ur romant faltazi nevez embannet. C'hwec'h romant a oa war ar renk : 5 embannet e 2015 hag unan embannet e 2014. Dibabet eo bet *Dispac'h* skrivet gant Mikael Madeg (*Kêredol*, 2014)

Priz Michel-Demion a zo aet gant Daniel Carré evit e droidigezh e galleg eus oberenn vrudet Loeiz Herrieu *Kammdro an Ankoù : Le tournant de la mort*.

AR REDADEG _____

1 700 km a oa bet redet etre Sant-Ervlan ha Lokoal-Mendon ha plijadur a oa bet ha brezhoneg a oa bet klevet un tamm e pep lec'h ivez. E Lokemo e oa bet daou ac'hanomp o redek e anv Al Liamm (km 590 ha 591) !

© Ar Redadeg

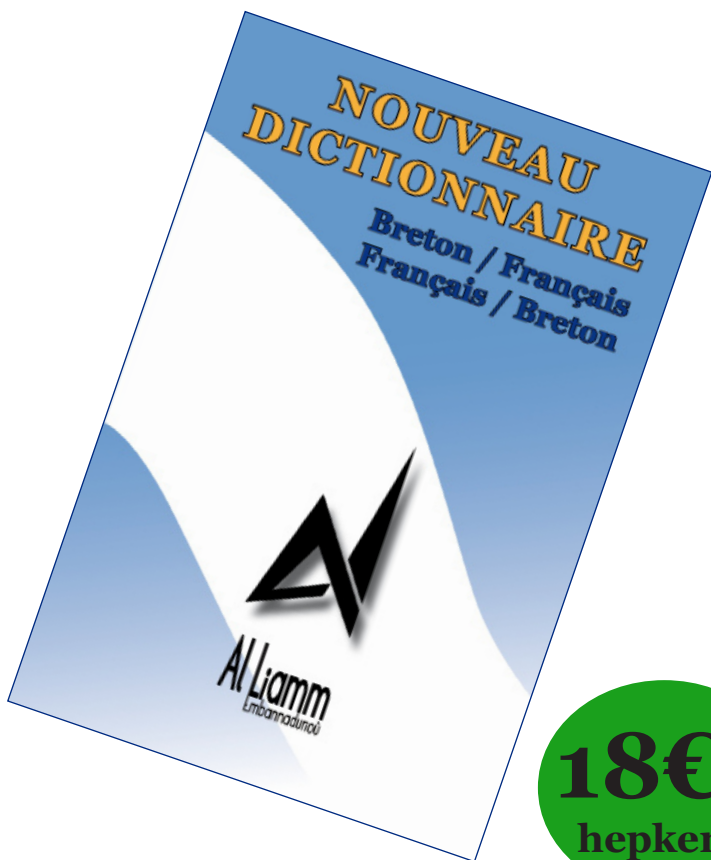
Pa oa en em gavet ar rederien e Lokoal e oa bet aozet ur gouel a-zoare hag un degemer eus ar re c'hwekañ gant ouzhpenn 1 000 soner. Sonerien a-feson a oa bet war al leurenn, ur fest-noz hag ur bern diduamantou evit an holl a oa bet aozet. Enrollet ha filmet e oa bet an devezh gouel-se gant *Brezhoweb*, *Tebeo* ha *France 3 Breizh*.

Follenn adkoumant

Geriadur nevez AL LIAMM

Adwelet, brasaet, nevesaet,
ouzhpenn 62 000 ger,
1 518 pajenn, 15x11,5cm

18€*
hepken !

DEUET ER-MAEZ !!!

* 7,50€ mizoù-kas

Keleier eus Breizh hag ar bed, embannet bep eil
miz gant Skol an Emsav...

Bremañ

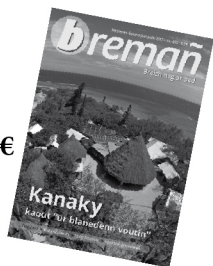
Koumanantit buan !

39€ / bloaz - Estren : 49€ - Skoazell : 50€

25 str. Pierre Martin - 35000 Roazhon

Pellg. 02.99.38.75.83

www.skolanemsav.bzh

ROC'H DIWAN : font-debarzhadur Diwan.

**Degemerout a ra ho legadennoù ha roadennoù
evit raktresañ dazont Diwan.**

Roc'h Diwan, Z.A. Sant-Ernel, BP 147, 29411 Landerne Cedex. Pg 02 98 21 33 69
postel : diwan.breizh@wanadoo.fr

Bep tri miz lennit

Al Lanv

Liesdoare : politikerezh etrevroadel,
stourmadoù ar vro, sevenadur

Koumanant : 30€ / bloaz - Skoazell : 40€
59 hent Kerdronioù Vihan - 29000 Kemper

Deskit brezhoneg pe gembraeg dre lizher !

Skol Ober

14 straed Louzaouenn-an-Hañv - 22300 Lannuon

Pellg. 02.96.48.03.00

WWW.SKOLOBER.COM

Barzhonegoù

An Itron wenn, gant H. SEUBIL gKERNAUDOUR
Haiku evit ar Redadeg, gant E. CARPENTIER
Troc'h blevad kentañ, gant G. IHUELLOU
Zetnarak, gant T. MAB KERLEVEZ

Danevelloù

Tri Breizhad oc'h adkavout Breizh !,
gant G. KERVELLA
Dou zezvezh en dezerzh, gant D. AR GALL
Kan ar wezenn, gant G. BRIAND
E dorn Doue emaomp, gant P. AN INTAÑV

Skrivagnerien

Mich Beyer, Ar c'hoant da zeskrivañ,
gant AL LIAMM & BREZHOWEB

Taol-lañs

Pluennoù liseidi Diwan, gant AL LIAMM
An dezertour, gant G. KERSANTE
An evn tan, gant D. ALLIOT & A. BOISTUAUD
Mallozh Doue, gant L. QUERE & G. LE ROUZIC
Ar marv, gant B. BOURREAU
McDo Plistin, gant F. DURAND

Studiadenn

Ar Brezel Bras en ur vro vihan,
gant J. HELLINX

Lizher

Komzit 'ta sonerien, gant K. AN HABASK
& Y. CHAPALAN

Troidigezh

An den kozh e penn ar pont, gant E.
HEMINGWAY (bzhg gant I. COUÉE)

Heklev Sevenadurel

A-dreuz lenn
Petra nevez ?
Notennoù

Evit koumanantiñ skrivit da :

Al Liamm
14 straed Louzaouenn-an-Hañv (rue du Muguet)
22300 LANNUON
Pgz 02.96.48.03.00
Postel : sekretourva@alliamm.bzh

Koumanant bloaz, Breizh ha Bro-C'hall..... 35€
Koumanant bloaz, Broioù all..... 40€
Koumanant bloaz, Studierien, tud dilabour 19€
Koumanant bloaz, Niverel..... 15€

Ti-moullañ
Ouestélio - BREST

I.S.S.N.
0024-1733 (paper)
2268-5278 (niverel)

7€